

สรุปผลการสัมมนา เรื่อง การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส

วันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๙
ณ โรงแรมเซ็นทารา ศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ
จัดโดย คณะอนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย
คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

จัดทำโดย ฝ่ายเลขานุการคณะอนุกรรมการ ด้านการไกล่เกลี่ย

ส่วนที่ ๑

รายละเอียดโครงการ

๑. หลักการและเหตุผล

หลักการว่าด้วยสถานะและหน้าที่ของสถาบันแห่งชาติเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและส่งเสริมสิทธิมนุษยชน (Principle relating to the status and functioning of national institution for protection and promotion of human rights) หรือหลักการปารีส (Paris Principles) กำหนดว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน (Human Rights Commissions) เป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่หลักในการทบทวนนโยบายสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลอย่างเป็นระบบเพื่อที่จะติดตามตรวจสอบการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน แนะนำวิธีการที่จะแก้ไขผลการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน แนะนำวิธีการที่จะแก้ไขการกำกับชี้แนะข้อร้องเรียนต่อรัฐให้เป็นไปตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ โดยมีอำนาจรับและสอบสวนเรื่องราวร้องทุกข์จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ถูกละเมิดจากการใช้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรม ดำเนินการสอบสวน หาหลักฐาน เพื่อกำหนดวิธีการเยียวยาที่เหมาะสม หรือใช้วิธีการไกล่เกลี่ย ข้อขัดแย้ง และอาจจัดให้มีศาลพิเศษ (Tribunal) เพื่อทำหน้าที่รับฟังและตัดสินประเด็นจากข้อเรียกร้องที่ยังไม่ได้รับการแก้ไขในกรณีที่ไม่มีศาลพิเศษ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนจะสามารถส่งข้อเรียกร้องไปยังศาลปกติเพื่อตัดสินขั้นสุดท้าย

นอกจากนี้ กฎบัตรอาเซียน ยังกำหนดให้มีบทบัญญัติว่าด้วยการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยประนีประนอม ซึ่งสอดคล้องกับหลักการปารีสข้างต้น โดยที่ประเทศไทยได้ลงนามรับรองและให้สัตยาบันแล้ว ประกอบกับตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๒๗ บัญญัติว่า “ในระหว่างการพิจารณาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการ ถ้าคณะกรรมการเห็นว่าอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ ให้คณะกรรมการดำเนินการไกล่เกลี่ยบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คู่กรณีทำความเข้าใจความตกลงเพื่อประนีประนอมและแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ถ้าปรากฏว่าคู่กรณียินยอมตกลงเพื่อประนีประนอมและแก้ไขปัญหาและคณะกรรมการเห็นว่าการตกลงนั้นอยู่ในกรอบของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ให้คณะกรรมการจัดให้มีการจัดทำข้อตกลงระหว่างคู่กรณีเป็นหนังสือไว้และให้ยุติเรื่อง”

อีกทั้ง ประกาศคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เรื่องการแบ่งส่วนราชการภายในและกำหนดอำนาจหน้าที่ของส่วนราชการ พ.ศ. ๒๕๕๖ ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ในด้านการไกล่เกลี่ยเพื่อประนีประนอมข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนไว้ ดังนี้

- ให้สำนักคุ้มครองสิทธิมนุษยชน โดยกลุ่มงานประสานการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและกลุ่มงานคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ๑ - ๗ มีอำนาจหน้าที่ดำเนินการเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยเพื่อให้คู่กรณีทำความเข้าใจความตกลงในการประนีประนอมและระงับข้อพิพาทแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชนหรือแก้ไขการปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม

ประกอบกับในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ตระหนักถึงความสำคัญในการนำกลไกการไกล่เกลี่ยมาใช้ระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) มาใช้อย่างเป็นทางการ จึงได้จัดตั้งคณะอนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย และจัดทำร่างระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ย พ.ศ. เพื่อรองรับการดำเนินการให้มีการไกล่เกลี่ย รวมทั้งได้จัดทำร่างประมวลจริยธรรมและหลักสูตรการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้นและเพื่อเป็นการเผยแพร่ความรู้เรื่องการไกล่เกลี่ย จึงเห็นสมควรจัดงานเสวนาวิชาการดังกล่าว

๒. วัตถุประสงค์

๑) เพื่อให้ได้รับความรู้ด้านหลักการและกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนตามหลักการปารีส และหลักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน

๒) เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ใน重要性ของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

๓) เพื่อให้เกิดการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้านหลักการและกลไกการไกล่เกลี่ยด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

๓. กลุ่มเป้าหมายผู้เข้าร่วมการสัมมนา จำนวนประมาณ ๑๕๐ คน

๑) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๒) อนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ยและอนุกรรมการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนคณะต่าง ๆ

๓) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๔) ผู้แทนจาก หน่วยงานภาครัฐ เครือข่ายองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

๕) สื่อมวลชน

๔. การดำเนินการ

รูปแบบการจัดโครงการสัมมนาวิชาการ “การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส” รูปแบบปาฐกถาและรูปแบบเสวนาวิชาการ/อภิปราย

๕. ระยะเวลาดำเนินการ

กำหนดระยะเวลาจัดทำโครงการ จำนวน ๑ วัน ในวันศุกร์ที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๙ ณ โรงแรมเซ็นทราศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์ แจ้งวัฒนะ ถนนแจ้งวัฒนะ เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร

๖. งบประมาณ

จากงบประมาณของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

๗. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑) ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้รับความรู้เรื่องกลไกและกระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนตามหลักการปารีส และหลักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน

๒) ผู้เข้าร่วมสัมมนาเกิดการตระหนักรู้ในความสำคัญของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

๓) ผู้เข้าร่วมสัมมนาเกิดการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้านหลักการและกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

๘. ผู้รับผิดชอบโครงการ

๑) คณะอนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย

๒) สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ โดยสำนักคุ้มครองสิทธิมนุษยชน

ส่วนที่ ๒

กำหนดการสัมมนาวิชาการ

- ๐๘.๓๐ น – ๐๙.๐๐ น ลงทะเบียน
- ๐๙.๐๐ น – ๐๙.๑๕ น กล่าวต้อนรับโดย
นางภริมย์ ศรีประเสริฐ เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
กล่าวรายงานโดย
นางประกายรัตน์ ตันธีรวงศ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- ๐๙.๑๕ น – ๐๙.๓๐ น กล่าวเปิดการสัมมนาโดย
นายวิส ติงสมิตร ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- ๐๙.๓๐ น – ๑๐.๓๐ น ปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน” โดย
ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ ประเวศ วะสี
ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และราษฎรอาวุโส เป็นนักวิชาการด้านสาธารณสุข
และนักวิชาการเกี่ยวกับการศึกษา ทั้งเป็นผู้สนับสนุนงานค้นคว้าวิจัยต่างๆ
ที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต
- ๑๐.๓๐ น – ๑๒.๓๐ น การสัมมนาวิชาการ เรื่อง “การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้าน
สิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส” โดย
ศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทาภรณ์
ศาสตราจารย์กิตติคุณ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และกรรมการ
(Commissioner) คณะกรรมการตรวจสอบข้อเท็จจริงในประเทศซีเรีย
คณะมนตรีสิทธิมนุษยชน องค์การสหประชาชาติ นครเจนีวา สวิตเซอร์แลนด์
(๒๐๑๒ – ปัจจุบัน)
พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ
ผู้อำนวยการสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า
และผู้ทรงคุณวุฒิด้านสันติวิธีและการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชนแห่งชาติ
นายโชติช่วง ทัพวงศ์
อดีตผู้พิพากษาอาวุโส ศาลอุทธรณ์ภาค ๗ อนุญาตตุลาการ สำนักงาน
คณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย และ
ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการดำเนินสันติวิธีและการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิ
มนุษยชนแห่งชาติ

นางสุณี ไชยรส

อดีตกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และรองประธานคณะกรรมการปฏิรูป
กฎหมาย

ดำเนินรายการโดย**ดร. สุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุล**

ผู้ช่วยปฏิบัติงานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (นางประกายรัตน์ ตันธีรวงศ์)

๑๒.๓๐ น – ๑๓.๓๐ น พักรับประทานอาหารกลางวัน

๑๓.๓๐ น – ๑๔.๓๐ น ผู้เข้าร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น “แนวทางในการไกล่เกลี่ยด้านสิทธิ
มนุษยชน” โดยคณะอนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย

๑๔.๓๐ น – ๑๕.๐๐ น สรุปการจัดเวทีสัมมนาวิชาการและกล่าวปิดโครงการโดย

นางประกายรัตน์ ตันธีรวงศ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ส่วนที่ ๓

สรุปผู้เข้าร่วมโครงการสัมมนา

ผู้เข้าร่วมโครงการสัมมนาวิชาการ รวม ๒๑๖ คน ประกอบด้วย

ลำดับ	ประเภทหน่วยงาน	จำนวน (คน)	ร้อยละ
๑	คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	๓	๑.๕
๒	เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ	๕๐	๒๓
๓	วิทยากร	๕	๒.๕
๔	ผู้ทรงคุณวุฒิ และคณะอนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย	๒๐	๙
๕	ภาคประชาสังคม	๘๒	๓๘
๖	ผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทในศาลยุติธรรม	๒๖	๑๒
๗	หน่วยงานภาครัฐ	๑๙	๙
๘	ภาคการศึกษา	๒	๑
๙	สื่อมวลชน	๙	๔
	รวม	๒๑๖	๑๐๐

รายงานโครงการสัมมนาวิชาการ เรื่อง “การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท
ด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส” เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๙
เสนอเพื่อแก้ไขและรับรองในการประชุมคณะอนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย ครั้งที่ ๑๕/๒๕๕๙ วันพฤหัสบดี ที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๙

ส่วนที่ ๔

สรุปคำกล่าวต้อนรับ

โดย นางภิรมย์ ศรีประเสริฐ เลขาธิการคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางภิรมย์ ศรีประเสริฐ กล่าวว่า ในนามของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีความยินดีเป็นอย่างยิ่งที่ได้รับเกียรติจากองค์ปาฐกและคณะวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิ ในการกล่าวปาฐกถาพิเศษ และร่วมอภิปรายในการเสวนางานสัมมนาวิชาการ วันนี้ ภายใต้หัวข้อ “การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส”

โครงการสัมมนาวิชาการครั้งนี้ เป็นการริเริ่มดำเนินการโดยคณะอนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งมีกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ เป็นประธานอนุกรรมการ ความสำเร็จของโครงการสัมมนาที่เกิดขึ้นในวันนี้ เกิดจากความมุ่งมั่นศึกษาและเตรียมการของคณะอนุกรรมการ ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ และเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง โดยสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องขอขอบคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมการสัมมนาในวันนี้ และในนามของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ดิฉันขอต้อนรับท่านผู้มีเกียรติทุกท่านที่ให้เกียรติมาร่วมงาน และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าทุกท่านจะได้รับประโยชน์จากงานสัมมนาในครั้งนี้ไม่มากก็น้อย

ขอต้อนรับท่านผู้มีเกียรติทุกท่านเข้าสู่การสัมมนาวิชาการเรื่อง “การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส” อย่างเป็นทางการ

ส่วนที่ ๕

สรุปคำกล่าวรายงาน

โดย นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และประธานอนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย กล่าวว่า ในนามของคณะอนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ผู้จัดการสัมมนาวิชาการ ขอขอบพระคุณ นายวัช ติงสมิตร ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ที่กรุณาให้เกียรติมาเป็นประธานในพิธีการเปิดการสัมมนาวิชาการ และขอขอบพระคุณ ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ ประเวศ วะสี ที่ได้กรุณาให้เกียรติกล่าวปาฐกถาพิเศษ ในหัวข้อ “สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน” และคณะวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้เกียรติมาร่วมเสวนาสารสร้างความรู้ความเข้าใจและให้ข้อคิดอันเป็นประโยชน์ในงานสัมมนาวิชาการ “การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส” ในวันนี้

การจัดงานสัมมนาวิชาการในวันนี้ เกิดจากการตระหนักถึงความสำคัญกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทตามที่อยู่ในหลักการว่าด้วยสถานะและหน้าที่ของสถาบันแห่งชาติเพื่อการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและส่งเสริมสิทธิมนุษยชนหรือหลักการปารีส ที่กำหนดว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนเป็นองค์กรที่มีอำนาจหน้าที่หลักในการทบทวนนโยบายสิทธิมนุษยชนของรัฐบาลอย่างเป็นระบบเพื่อที่จะติดตามตรวจสอบการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน แนะนำวิธีการที่จะแก้ไขผลการดำเนินงานด้านสิทธิมนุษยชน แนะนำวิธีการที่จะแก้ไข การกำกับชี้แนะข้อร้องเรียนต่อรัฐให้เป็นไปตามกฎหมายภายในหรือกฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศโดยมีอำนาจรับและสอบสวนเรื่องราวร้องทุกข์จากบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ถูกละเมิดจากการใช้กฎหมายที่ไม่เป็นธรรมดำเนินการสอบสวน หาหลักฐาน เพื่อกำหนดวิธีการเยียวยาที่เหมาะสม หรือใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๒๗ บัญญัติว่า

“ในระหว่างการศึกษาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนของคณะกรรมการ ถ้าคณะกรรมการเห็นว่าอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ ให้คณะกรรมการดำเนินการไกล่เกลี่ยบุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้คู่กรณีทำความตกลงเพื่อประนีประนอมและแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน ถ้าปรากฏว่าคู่กรณียินยอมตกลงเพื่อประนีประนอมและแก้ไขปัญหาคณะกรรมการ

เห็นว่าการตกลงนั้นอยู่ในกรอบของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ให้คณะกรรมการจัดให้มีการจัดทำข้อตกลงระหว่างคู่กรณีเป็นหนังสือไว้และให้ยุติเรื่อง

ในกรณีที่ปรากฏแก่คณะกรรมการในภายหลังว่า มีการปฏิบัติที่ไม่เป็นไปตามข้อตกลงเป็นหนังสือตามวรรคหนึ่ง ให้คณะกรรมการดำเนินการพิจารณาตรวจสอบตามอำนาจหน้าที่ต่อไป”

ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่าการดำเนินการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนนั้น เป็นอำนาจหน้าที่สำคัญของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทั้งที่ปรากฏอยู่ในหลักการปารีสและตามกฎหมายไทย กลไกการระงับข้อพิพาทด้วยการไกล่เกลี่ยประนีประนอมยังเป็นวิธีการยุติความขัดแย้งในกระบวนการยุติธรรมของไทยมาช้านานอีกด้วย ดังนั้น ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของการไกล่เกลี่ยว่า หากนำมาใช้อย่างถูกวิธีและด้วยความเข้าใจของทั้งผู้ปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยและประชาชนในสังคมไทยแล้ว ก็น่าจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและเจ้าหน้าที่ของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมถึง หน่วยงานภาครัฐ เครือข่ายองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคการศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จึงควรต้องได้รับความรู้ ความเข้าใจ ที่ถูกต้องในเรื่องการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน และความสำคัญของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ที่นำมาใช้ยุติข้อพิพาทในเรื่องของการละเมิดโดยสันติวิธี คณะอนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ จึงเห็นสมควรจัดงานสัมมนาวิชาการ เรื่อง “การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้

- ๑) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมได้รับความรู้ด้านหลักการและกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนตามหลักการปารีส และหลักกฎหมายด้านสิทธิมนุษยชน
- ๒) เพื่อให้เกิดความตระหนักรู้ในความสำคัญของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย
- ๓) เพื่อให้เกิดการเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจด้านหลักการและกลไกการไกล่เกลี่ยด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย

กลุ่มเป้าหมาย ผู้เข้าร่วมการสัมมนา จำนวนประมาณ ๑๕๐ คน ประกอบด้วย

- ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- อนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ยและอนุกรรมการตรวจสอบสิทธิมนุษยชนคณะต่าง ๆ
- ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ของสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
- ผู้แทนจาก หน่วยงานภาครัฐ เครือข่ายองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ผู้แทนใน ๕๐ เขตของ กรุงเทพมหานคร และภาคการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
- สื่อมวลชน

ส่วนที่ ๖

สรุปคำกล่าวเปิดการสัมมนา

โดย นายวัส ติงสมิตร ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นายวัส ติงสมิตร ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวว่า เมื่อกล่าวถึงคำว่า การไกล่เกลี่ยแล้วก็หมายถึง Conciliation อย่างไรก็ตาม หลายคนมีความสงสัยว่ามีความแตกต่างอย่างไรกับ คำว่า Mediation ซึ่งระหว่างไกล่เกลี่ยกับประนีประนอม ทั้งนี้ จากการที่ได้ฟังคำกล่าวรายงานก็นับว่าเป็นสิ่งที่ น่ายินดีที่กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และประธานอนุกรรมการด้านไกล่เกลี่ยได้ทุ่มเทศึกษา ริเริ่มผลักดัน ให้เกิดกลไกการไกล่เกลี่ยขึ้นเป็นครั้งแรก ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สาม และนำมาสู่ การจัดสัมมนาวิชาการ “การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนตามหลักการปารีส (Human rights conciliation)” ขึ้นในวันนี้

เมื่อพูดถึงเรื่องการไกล่เกลี่ยก็มีความเห็นสามด้าน ด้านแรกก็เห็นว่า ไม่เห็นด้วยว่าควรจะต้องมีการไกล่เกลี่ยด้านสิทธิมนุษยชน เพราะถ้าเป็นการละเมิดสิทธิอย่างเช่นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แล้วจะไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ ด้านที่สองเห็นว่า การไกล่เกลี่ยจะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงฟังได้ว่าการละเมิดสิทธิมนุษยชนเกิดขึ้นแล้วจึงจะนำสู่การไกล่เกลี่ย ส่วนด้านที่สามนั้นเห็นว่าควรจะมีการไกล่เกลี่ยได้ ซึ่งความเห็นนี้ก็นำมาสู่ความเห็นสุดโต่งอีกด้านซึ่งเห็นว่าการไกล่เกลี่ยสามารถทำได้ในข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนในหลักการปารีสที่ยืนยัน ในกฎหมายของไทยนั้น ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๔๒ มาตรา ๒๗ รวมทั้งระเบียบที่เกี่ยวข้องก็บัญญัติไว้ เพราะฉะนั้น ขณะนี้หัวข้อ ความเห็นเห็นว่าสามารถไกล่เกลี่ยได้หรือไม่จะไม่เป็นปัญหาอีกต่อไปแล้ว ส่วนที่มีข้อแตกต่างระหว่างการไกล่เกลี่ยกับการประนีประนอมข้อพิพาทก็หวังว่าจะได้รับความเห็นและความรู้จากผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่าน ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร

“กลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน” จะเป็นเครื่องมืออีกชิ้นหนึ่งของ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในการที่จะทำหน้าที่ส่งเสริมและปกป้องสิทธิมนุษยชนในสังคมไทยให้มี ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และการสัมมนาแลกเปลี่ยนความเห็นในเรื่องนี้ในวันนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในการที่ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทั้งหลาย ตั้งแต่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ไปจนถึงผู้ปฏิบัติหน้าที่ในฐานะ นักปกป้องสิทธิมนุษยชนในภาคประชาสังคมจะได้ตระหนักถึงเครื่องมืออื่น ๆ ที่จะช่วยระงับข้อพิพาท ด้านสิทธิมนุษยชนและนำไปสู่การยุติการละเมิดสิทธิมนุษยชนและการเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบอย่างมี ประสิทธิภาพ

ส่วนที่ ๗

สรุปการปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน”

โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ ประเวศ วะสี

๑. ประวัติองค์ปาฐก

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ ประเวศ วะสี ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ และราษฎรอาวุโส เป็นนักวิชาการด้านสาธารณสุข และนักวิชาการเกี่ยวกับการศึกษา ทั้งเป็นผู้สนับสนุนงานค้นคว้าวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการแก้ปัญหาและพัฒนาชีวิต

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ ประเวศ วะสี สำเร็จการศึกษาคณะแพทยศาสตร์จาก มหาวิทยาลัยมหิดล ปรินญาเอกจากมหาวิทยาลัยโคโลราโด ประเทศสหรัฐอเมริกา สำหรับประวัติการทำงานนั้น เคยรับราชการเป็นอาจารย์ประจำคณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล และได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชาอายุศาสตร์ และรองอธิการบดีฝ่ายพัฒนาและวางแผน มหาวิทยาลัยมหิดล ปัจจุบันดำรงตำแหน่งประธานมูลนิธิเด็ก กรรมการมูลนิธิรางวัลสมเด็จเจ้าฟ้ามหิดล ในพระบรมราชูปถัมภ์ นอกจากนี้ยังดำรงตำแหน่งประธาน รองประธาน หรือกรรมการขององค์กรต่างๆ กว่า ๑๐ แห่ง

๒. การปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน”

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์ ประเวศ วะสี กล่าวว่า เรื่องสิทธิมนุษยชนที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติรับผิดชอบอยู่ เป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่เพราะว่าสิทธิมนุษยชนเป็นสิทธิของความเป็นมนุษย์ ความเป็นมนุษย์คือสิ่งสูงสุด เพราะฉะนั้น สังคมที่เป็นอารยะหรือสังคมที่เจริญ คือ สังคมที่เคารพความเป็นมนุษย์ ถ้าเป็นสัตว์เวลาขัดแย้งกันก็จะใช้ความรุนแรงในการแก้ไข แต่เป็นมนุษย์นั้นมีความเจริญจึงจะไม่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไข พระสงฆ์ท่านมีศัพท์ที่เรียกว่า สันติวาท คือทางไปและวิธีที่จะไปอย่างสันติอันประเสริฐ เพราะฉะนั้นเป็นมนุษย์ผู้เจริญต้องเป็นสังคมที่เคารพความเป็นมนุษย์ เพราะฉะนั้นภารกิจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงเป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่มาก

และถ้าดูเรื่องสันติวิธีอาจจะมองเป็นสองด้านด้วยกัน คือด้านหนึ่ง มองเป็นเชิงระบบ อีกด้านหนึ่งมองเป็นวิธีการหรือทักษะ ถ้ามองเชิงระบบหมายถึงระบบสังคมที่มีความเคารพสิทธิมนุษยชน สังคมที่เคารพสิทธิมนุษยชนก็เป็นสันติสุขเป็นสังคมที่เจริญ หรือเป็นสังคมที่เป็นการสร้างสังคมที่มีการเคารพสิทธิมนุษยชน เป็นสังคมสันติวิธีอันนี้เพื่อเป็นระบบ อีกด้านหนึ่งนั้นสันติวิธีเป็นเครื่องมือเป็นวิธีการที่จะแก้ไขความขัดแย้ง คือถ้าเป็นระบบอยู่ด้วยกันอย่างสันติวิธี ความขัดแย้งก็น้อยเป็นการสร้างสังคมที่ดี แต่เมื่อถ้าขัดแย้งไปแล้วใช้สันติวิธีในการแก้ เพราะฉะนั้นหน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คือ ทำทั้งสองอย่างทั้งสร้างและซ่อม และที่สำคัญเนื่องจากความขัดแย้งมีมากแล้วก็เป็นเรื่องยาก ทั้งความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง ซึ่งคนที่ขัดแย้งก็ต้องการที่จะให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเข้าข้างพวกตัว ถ้าไม่ระวังก็จะถูกดึงเข้าไปเป็นข้างเป็นข้างกับเขาด้วย

แต่ในความเป็นจริงแล้ว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทำงานเชิงนโยบาย เป็นองค์กรเชิงนโยบายด้านสิทธิมนุษยชน หมายถึง ต้องดูทั้งระบบทั้งหมดว่าจะต้องทำอะไรจึงจะดีขึ้น รัฐบาลมีหน้าที่ทำอะไร รัฐสภาทำอะไร กระทรวงทบวงกรมต่าง ๆ มีหน้าที่ เพราะฉะนั้นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นองค์กรนโยบาย ต้องระวังจะถูกเรื่องความขัดแย้งดึงเข้ามาเป็นพวกเป็นข้างกับเขาด้วย แล้วก็ไปต่อสู้กับเขาด้วย ก็จะพลาดกับการทำงานเชิงนโยบายไป กลายเป็นทำงานเชิงเทคนิคซึ่งมันจะทำได้เป็นบางส่วนไปเกี่ยวข้องได้น้อยซึ่งจะทำให้หมดเวลาไปกับตรงนี้น่ามาก เพราะฉะนั้นต้องตั้งสติไว้ให้ดีกว่า เราจะทำงานเชิงนโยบาย

สำหรับการทำงานเชิงนโยบายก็แปลว่า ต้องดูระบบทั้งหมด ถ้าเรามาดูเรื่องระบบระบบสังคมที่เคารพสิทธิมนุษยชนมีองค์ประกอบอะไรบ้างที่ตรงนี้ ผมลองคิดว่ามันมีองค์ประกอบ ๑๒ องค์ประกอบด้วยกัน ซึ่งเท่ากับปฏิจางสมุปาบท ที่มี ๑๒ ขั้นตอน อาจจะมีมากกว่านี้ แต่ถ้าเราดูทั้งหมดแล้วขาดองค์ประกอบอะไรไป ก็สามารถเพิ่มเติมได้

องค์ประกอบที่เป็นหัวใจที่ลึกที่สุดของเรื่องนี้คือ เรื่องจิตสำนึก ถ้าคนจิตสำนึกเล็กเอาตัวเป็นที่ตั้งก็จะไม่เคารพสิทธิการเป็นมนุษย์ของคนอื่น เพราะฉะนั้นตัวจิตสำนึกก็จะเป็นตัวกำหนดที่ลึกที่สุด กำหนดความรู้สึคนึกคิด พฤติกรรมต่าง ๆ จะอยู่ตรงนี้มากที่สุด ขณะนี้โลกอยู่ในขั้นวิกฤติ วิกฤตทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อมต่างๆ การเกิดสงครามในที่ต่าง ๆ มีนักปราชญ์ฝรั่งเขาประชุมกันเพื่อจะดูวิกฤตว่าเป็นอย่างไร แล้วทางออกจะเป็นอย่างไร เขาก็บอกว่ามันเป็นวิกฤตของอารยธรรม ปัจจุบันมันไม่มีทางออกที่จะไปในระนาบเดิม เว้นแต่ต้องปฏิวัติจิตสำนึก ที่เรียกว่า Consciousness Revolution คือ ขณะนี้มีความเคลื่อนไหวกันในโลก ในเรื่องจิตสำนึกใหม่ จิตสำนึกใหญ่

จากเรื่องจิตสำนึกก็มาประการที่สอง คือ การเคารพศักดิ์ศรี คุณค่าความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน อันนี้คือศีลธรรมพื้นฐานของสังคมที่นำไปสู่สิ่งดีงามต่าง ๆ เช่น ประชาธิปไตย ความเป็นธรรม การเคารพสิทธิมนุษยชนถ้าขาดตรงนี้แล้วมันก็ไม่มีความหมาย ประชาธิปไตยก็เป็นเพียงกลไกพอเป็นกลไกมันก็เป็นกลไกได้ง่าย ๆ เพราะขาดรากฐานทางศีลธรรม แล้วเราก็ตัดตรงนี้น่ามากเลยทีเดียวคือการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ อันนี้เป็นองค์ประกอบถัดมาจากจิตสำนึก ที่มันเรียงตามกันมาแบบปฏิจางสมุปาบท

ประการที่สาม เมื่อเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันแล้ว ก็ต้องเคารพสิทธิมนุษยชน ความเป็นธรรมนี้จะตามมา เรื่องนี้จึงเป็นคอที่จะนำไปสู่สิ่งต่าง ๆ ต่อไป

ประการที่สี่ คนทุกคนต้องมีสิทธิในความเป็นมนุษย์ที่มีศักดิ์ศรีไม่ใช่เป็นพลเมืองชั้นสอง เป็นคนชายขอบ เป็นคนไร้สัญชาติถูกดูหมิ่นต่าง ๆ ขาดความเท่าเทียมกันในเรื่องต่าง ๆ ความเป็นคนมีคุณค่ามาก มีศักดิ์ศรีอาจจะเรียกว่ามีความศักดิ์สิทธิ์ด้วยก็ได้ สุภาจิตจันโบราณบอกว่า ชีวิตคนประดุจฟ้ามีค่า มีความศักดิ์สิทธิ์ในตัวของตัวเอง

ประการที่ห้า การเมืองการปกครองที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ประชาธิปไตย ถ้าเผด็จการก็จะไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คุณค่าความเป็นคน เพราะฉะนั้นประชาธิปไตยหรือการกระจายอำนาจไปให้ประชาชนปกครองตนเองมากที่สุด เพราะเขามีศักดิ์ศรี มีศักยภาพของการเป็นคนให้เขาปกครองตนเองให้มากที่สุด ถ้าเราดูจากระบบร่างกายของเรานี้สิ่งต่าง ๆ ต้องมีความเป็นอัตโนมัติ จะไปรอให้ใครสั่ง ให้หัวใจมันเต้น ให้หายใจมันไม่ทันแล้วมันจะผิดไปแต่ละส่วนต้องมี Autonomy ทำงานได้เอง เพราะฉะนั้นคนที่มีศักดิ์ศรีจะต้องปกครองด้วยตนเองมากที่สุดก็คือ ประชาธิปไตย เรื่องกระจายอำนาจให้คนปกครองตนเองมากที่สุด กระจายอำนาจสู่ชุมชน ท้องถิ่นต่าง ๆ และตรงนี้ถ้าเป็นเผด็จการก็จะมีการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่าง ๆ อย่างรุนแรง

ประการที่หก สัมพันธภาพทางราบกับทางตั้ง สังคมที่มีสัมพันธภาพทางตั้ง หมายถึง ความสัมพันธ์ที่ไม่เท่าเทียมกันเชิงอำนาจ คนที่มีอำนาจอยู่ข้างบน คนไม่มีอำนาจอยู่ข้างล่างเป็น Vertical Society สังคมแบบนี้จะขาดความเท่าเทียมกัน จะขาดความเป็นธรรม การเรียนรู้จะน้อยเพราะขาดอำนาจ สังคมที่เป็น Vertical Society เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองจะไม่ดีต่อให้พระสงฆ์สอนยังงี้ก็ไม่ดี トラบใดที่สังคมยังเป็นทางตั้งซึ่งเราเป็น ในประเทศอิตาลี ภาคเหนือเศรษฐกิจดี สังคมดี ขณะที่ภาคใต้ก็ใช้รัฐธรรมนูญฉบับเดียวกัน แต่คนยากจน มีมาเพียชโมยหีบบัตร ฆ่าหัวคะแนน ถามว่าทำไมประเทศเดียวกันใช้รัฐธรรมนูญเดียวกันถึงต่างกัน ก็มีคนไปวิจัย แล้วก็เจอว่าลักษณะโครงสร้างทางสังคมไม่เหมือนกัน ข้างล่างเป็น Vertical Society ข้างบนเป็นสังคมทางราบคนมีความเสมอภาค แล้วก็รวมตัวกันเป็นกลุ่มเป็นชมรม เรียกว่าสังคมเข้มแข็งหรือเป็นประชาสังคม ถ้าสังคมทางตั้งเป็นสังคมอ่อนแอเพราะมันใช้แต่อำนาจสั่งการ เพราะฉะนั้นตรงนี้จึงสำคัญ แล้วสังคมเราจะเป็นสังคมทางตั้งซึ่งจะเห็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งหลายท่านอาจจะตั้งคำถามว่าเราเป็นเมืองพุทธ พุทธศาสนาเป็นของดีแต่ทำไมจึงมีความเสื่อมเสียทางศีลธรรมเต็มไปด้วยมรดก การคดโกง การลักขโมยเต็มไปด้วยมรดก เพราะว่าพระพุทธศาสนาในสังคมไทยมันเข้ามาในสังคมโดยโครงสร้างทางตั้งเข้าครอบงำครอบงำพุทธศาสนานั้นนิยมทางราบ นิยมความเป็นชุมชนแต่เมื่อเข้ามาสู่สังคมไทยถูกโครงสร้างทางตั้งเข้าครอบงำเพราะฉะนั้นถึงจะสอนศีลธรรมเท่าไรก็ยากที่จะเกิด ในภาคใต้ของอิตาลีมีหลายเมือง บางเมืองเคร่งศาสนาเป็นศาสนาคริสต์ นิกายโรมันคาทอลิก แต่ศีลธรรมก็ไม่ดีเพราะว่ามันเป็นทางตั้ง คือ รักพระเจ้า แต่ไม่รักเพื่อนบ้าน มันต้องเคารพสิทธิมนุษยชนอันนี้จะเป็นทางราบ เพราะคนทุกคนมีความเป็นมนุษย์ แต่ว่าถ้าสังคมเป็นทางตั้ง แม้รักพระเจ้า ศีลธรรมก็ไม่ดี เราจะไม่รักเพื่อนบ้านไม่เคารพสิทธิมนุษยชนที่ตรงนี้ ดังนั้น ตรงนี้เป็นปัจจัยสำคัญทีเดียว เรื่องสัมพันธภาพทางราบ เพราะฉะนั้น เราต้องช่วยกันทำให้เกิดสังคมเข้มแข็ง หรือการเป็นประชาสังคม คือ มีการรวมตัว ร่วมคิดร่วมทำในทุกพื้นที่ ในทุกองค์กรและในทุกเรื่องก็จะเกิดเป็นสังคมทางราบหรือสังคมเข้มแข็ง นี่จะเป็นปัจจัยสำคัญของเรื่องความเป็นธรรม ของเรื่องสันติวิธีที่ตรงนี้

ประเด็นที่เจ็ด เรื่องเศรษฐกิจและการใช้ทรัพยากรอย่างเป็นธรรม อันนี้เป็นเรื่องใหญ่มาก เดิมย้อนหลังไปไกล มนุษย์เกิดมาก็มีสิทธิตามธรรมชาติ คือ สิทธิที่จะมีชีวิตเป็นสิทธิพื้นฐาน เมื่อมีสิทธิที่จะมีชีวิตแล้ว ชีวิตเป็นสิ่งที่อยู่ในสัจยญาณศาสตร์ไม่ได้ ต้องการทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อเข้ามาใช้ดำรงชีวิต เช่น ที่ดิน แหล่งน้ำ ป่าไม้ แล้วในโบราณมนุษย์หรือว่าชุมชนก็มีสิทธิในที่ดิน ป่าไม้ แหล่งน้ำ เพื่อการมีชีวิต แต่ต่อมาเมื่อรัฐใหญ่และเข้มแข็งขึ้น รัฐบอกสิ่งเหล่านั้นเป็นของรัฐ ไม่ใช่ของชุมชน รัฐมีสิทธิจะจัดการให้ใครใช้ ไม่ให้ใครใช้ แต่ไม่สามารถจัดการอย่างเป็นธรรมและยั่งยืน นำไปสู่ความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากร และเป็นเรื่องของความขัดแย้งความรุนแรง ถ้าไปดูเยอะมากเลย ความขัดแย้งในเรื่องพื้นที่ในส่วนของทรัพยากร ขณะนี้เรื่องความเหลื่อมล้ำเป็นปัญหาใหญ่ของโลกแม้แต่เจริญแล้ว หรือพัฒนาแล้วอย่างอังกฤษ อย่างสหรัฐอเมริกา ยังมีความเหลื่อมล้ำมาก สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำสูงที่สุดในโลกและในหมู่ประเทศที่พัฒนาแล้ว และการเหลื่อมล้ำก็นำไปสู่ปัญหาสังคมต่าง ๆ รวมถึงความขัดแย้งด้วย ในประเทศญี่ปุ่นได้ชื่อว่าเป็นประเทศที่มีความเหลื่อมล้ำน้อยที่สุด ฐานะรายได้ใกล้เคียงกันมาก เราก็ไปเปรียบเทียบเวลาเกิดพายุที่สหรัฐอเมริกา เกิดจลาจลทั้งเมืองเลย เพราะคนแตกต่างกันเยอะ แต่ที่ญี่ปุ่น เกิดเหตุสึนามิ ทำลายโรงไฟฟ้า นิวเคลียร์ที่เมืองฮิโรชิมา กลับสงบเพราะคนฐานะเขาใกล้เคียงกัน แล้วเราก็ได้ชื่อ เรื่องความเหลื่อมล้ำของคนว่าสูงที่สุดในเอเชีย เพราะฉะนั้นมันจะมีปัญหาต่าง ๆ ตามมาเยอะ รวมทั้งความขัดแย้ง ความรุนแรงต่าง ๆ รวมทั้งการเหลื่อมล้ำ

ประเด็นที่แปด ระบบความยุติธรรมสำคัญเพราะว่าการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ ปัจจัยสำคัญที่สุด คือ ความเป็นธรรมแล้วในความเป็นธรรมก็มีเรื่องความยุติธรรมอยู่ด้วย ผมใช้คำว่าความยุติธรรมที่เป็นธรรม คือ บางครั้งความถูกต้องกับความยุติธรรมมันอยู่แยกกัน ในระบบความยุติธรรมที่เป็นทางการที่ตำรวจจับ อัยการส่งฟ้องศาล ศาลตัดสินที่เรียกว่าความยุติธรรมที่เป็นทางการ หรือความยุติธรรมทางดี คนจนยากที่จะได้รับความยุติธรรม เขาจะเอาเวลาที่ไหนมาสู้คดี เอาเงินที่ไหน จะทำกินแต่ละวันก็ไม่พออยู่แล้ว แล้วก็ไม่สามารถที่จะไปสู้คนที่มั่งคั่งมากกว่าในที่นี่เรียกว่าคนรวย เพราะฉะนั้นจึงเกิดปรากฏการณ์ที่ชาวบ้านถูกดำเนินคดี คนถูกตัดสินจำคุกด้วยข้อหาบุกรุกที่ดินของตนเองที่อยู่มานาน วันดีคืนดีมีคนมาบอกว่าไม่ใช่หรือคุณโดนคดี ก็ถูกขับไล่ออกไป บางคนตายในคุก เพราะมันเป็นอย่างนี้ คนไม่ได้รับความเป็นธรรมมันเจ็บใจมาก คนป่วยยังไปโรงพยาบาลคนที่มันเจ็บหัวใจที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมจะไปที่ไหน เราต้องช่วยกันดูเพราะขณะนี้ผู้พิพากษาอยู่ในนี้หลายท่าน ทำคดีไม่ไหวแน่นอนไปหมดเลย เนื่องจากเราไปทำลายชุมชนให้อ่อนแอลง เมื่อก่อนชุมชนเข้มแข็งมัน ไม่ต้องเข้ามาถึงระบบนี้เพราะในชุมชนมีผู้เฒ่าผู้แก่มีครู มีพระสงฆ์ที่จะช่วยแก้ไข เหลือน้อยที่จะมาเข้าระบบที่เป็นทางการ แต่พอเราไปทำลายชุมชนให้อ่อนแอลงไปไม่มีกลไกพวกนี้ เพื่อนบ้านทำผิดแทนที่เพื่อนบ้านจะช่วยกันกลายเป็นตำรวจ ตำรวจก็ทำงานไม่ไหว อัยการ ศาลก็ทำงานไม่ไหว เพราะฉะนั้นตรงนี้ต้องคำนึงถึงความยุติธรรมชุมชน ซึ่งความยุติธรรมไม่ได้มีแต่การตัดสินลงโทษเท่านั้น

ระบบความยุติธรรมทางดี

ระบบความยุติธรรมชุมชน
ระบบทางราบที่มีการรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ

มีการตัดสินฟื้นฟู ที่สหรัฐอเมริกา รัฐโอไฮโอ ที่ตำรวจคนขาวไปตีคนดำเรื่องเข้ามาสู่ศาล ผู้พิพากษาบอกผมไม่ตัดสิน เพราะผมตัดสินไปทางใดทางหนึ่งมันก็ไม่หายขัดแย้งกัน เพราะเรื่องคนดำคนขาวมันเยอะมาก มันเป็นเรื่องความรู้สึก มันต้องใช้กระบวนการที่จะสลายความขัดแย้ง ที่อาจจะเรียกว่า ความยุติธรรมเชิงฟื้นฟู ไม่ใช่การตัดสินเสมอไปที่จะลงโทษ

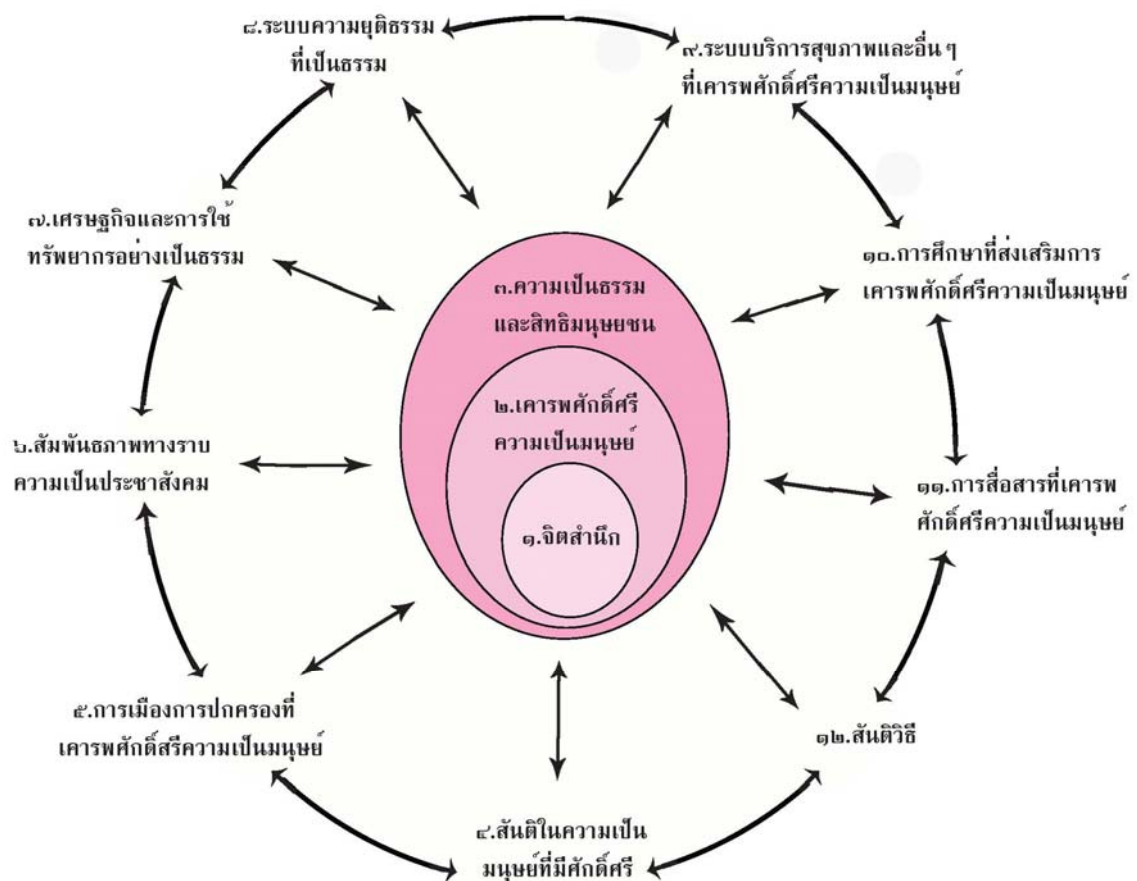

ประเด็นที่เก้า บริการสุขภาพและบริการอื่น ๆ ที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เราจะเห็นได้จากประเทศของเรา ชาวบ้านที่ยากจนไปรับบริการในสถานบริการของรัฐแล้วถูกดูถูก ดูหมิ่นใช้วาจาไม่สุภาพ เพราะไม่เคารพกัน ไม่เคารพสิทธิมนุษยชน ผู้รับบริการไม่ใช่คนมาขอทาน บางที่เราทำเขาเหมือนคนขอทานที่ประเทศไต้หวันเขามีโรงพยาบาล มีมหาวิทยาลัย มีโรงเรียนแพทย์ของเขาจะเน้นว่าคุณต้องเคารพคนไข้ ผู้ให้ต้องเคารพผู้รับ ของเรายังตรงข้ามกันอยู่ เพราะฉะนั้นตรงนี้ต้องการการปรับปรุงให้เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคน

ประเด็นที่สิบ การศึกษาที่ส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ของเรายังตรงข้ามการศึกษาทุกระดับทำตรงข้ามกับตรงนี้ เพราะว่าสถาบันจะสอนโดยรู้ตัวและไม่รู้ตัวว่าชาวบ้านไม่มีเกียรติ เพราะฉะนั้นจะเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมกัน การศึกษาไม่ได้ทำ แต่ทำในสิ่งที่ตรงข้ามกัน ขอพูดรุนแรงไปนิดว่าการศึกษาของเราทุกระดับทำลายศีลธรรมพื้นฐานคือการเคารพศักดิ์ศรี คุณค่าของความเป็นมนุษย์ แล้วถ้าเราเคารพแต่ความรู้ในตำราคนส่วนน้อยจะมีเกียรติ คนส่วนใหญ่จะไม่มีเกียรติ เพราะในตัวคนทุกคนจะมีเกียรติเพราะคนทุกคนมีความรู้ในตัว เพราะฉะนั้นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องสนใจในเรื่องระบบการศึกษา เพราะมันเป็นระบบที่ใหญ่

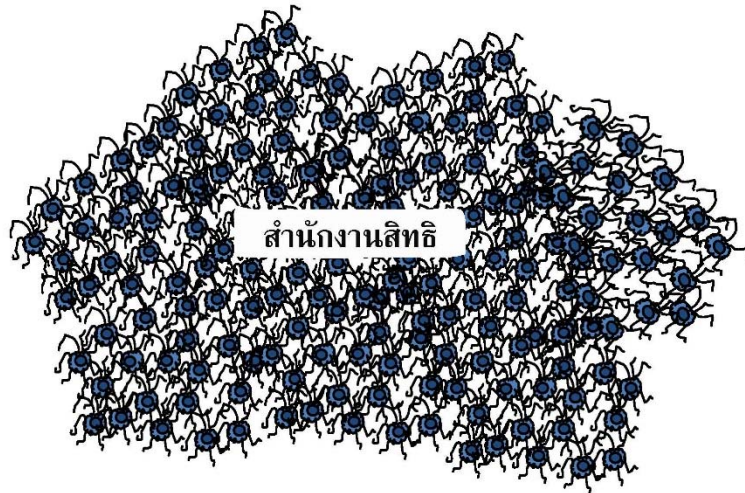
ประเด็นที่สิบเอ็ด ระบบการสื่อสารที่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ถ้าไปดูการสื่อสารมันไม่เคารพความเป็นคนของคนรับเลย แม้แต่เรื่องอย่างนี้มาโฆษณาว่าครีมหน้าขาว แบบนี้ทำไม่ได้ ไม่ว่าเขาจะหน้าดำ หน้าขาว หน้าจุด แต่เขาก็เป็นคนแล้วมาโฆษณาว่าหน้าอย่างนั้นไม่ดี เพราะฉะนั้นเรื่องต่าง ๆ เยอะแยะมากมายเลยที่ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ หรือเคารพสิทธิมนุษยชน การสื่อสารตรงนี้ถ้าทำได้เพราะการสื่อสารนี้ใหญ่มาก เพราะมีเครื่องมือเยอะหลากหลายทางนอกจากเรื่องวิทยุ โทรทัศน์ social media ผมคิดว่าประเทศไทยยังไม่มีใครมาทำยุทธศาสตร์การสื่อสารที่มันครบวงจรเพื่อการพัฒนา อันนี้จะได้ผลเร็วและกว้างขวางมาก

ประเด็นที่สิบสอง สันติวิธี ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นได้ผลไม่สมบูรณ์ มันก็เกิดความขัดแย้งก็ต้องมีสันติวิธีที่จะคลายความขัดแย้งตรงนี้ลง ที่พูดไปทั้งหมดให้เขียนเป็นรูปขึ้นให้มันเห็นเป็นระบบทั้งหมด ก็อาจจะไม่สมบูรณ์อะไร ก็อาจจะเป็นเค้าโครงที่เติมได้ เพราะถ้าสิ่งเหล่านี้เป็นไปด้วยดีก็จะเป็นสังคมที่เคารพสิทธิมนุษยชน เป็นสังคมที่มีสันติสุข เป็นสังคมที่เจริญมีอารยะ ซึ่งเราน่าจะเป็นเป้าหมายที่จะไป ถ้าเราดูตรงนี้สองเรื่องในเรื่องการศึกษาและการสื่อสารมันจะกระทบหมดทุกเรื่อง เป็นเครื่องมือที่จะพัฒนาได้ทุกเรื่อง การศึกษาของเราทำให้คนคิดใหญ่ไม่เป็นเพราะบอกให้เราท่องแต่วิชา ๆ ไป มองไม่เห็นระบบทั้งหมด ถ้าใครปฏิบัติตามพระปฐมบรมราชโองการของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน เมื่อแรกขึ้นครองราชย์แล้วตรัสว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม” โดยธรรม คือธรรมะ แปลว่าความถูกต้อง ครองแผ่นดิน แผ่นดินต้องมีความถูกต้องครองทั้งแผ่นดินแปลว่าหมดทุกเรื่อง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นสัญลักษณ์ของแผ่นดิน เพราะฉะนั้นที่ว่า “เราจะครองแผ่นดินโดยธรรม” ก็หมายถึงทั้งแผ่นดินตั้งมีความถูกต้อง จึงจะเกิดประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม เพราะฉะนั้นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็เป็นองค์กรสำคัญ ที่จะทำให้เกิดแผ่นดินมีธรรมครองเพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม ที่พูดมาเพื่อจะให้เห็นภาพอันยิ่งใหญ่ เพราะว่าท่านมีศักยภาพที่จะทำแล้วมีความสนใจเรื่องต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับทุกเรื่อง เรื่องสิทธิมนุษยชนถ้ามองเชิงนโยบาย เชิงระบบแล้วมันครอบคลุมไปหมดทุกเรื่อง

สำหรับประเด็นเรื่องสันติวิธี เมื่อเราเริ่มเคลื่อนไหวเรื่องสันติวิธีในปี ๑๙๘๗ ผมก็เริ่มคุยในที่ต่าง ๆ ว่ามหาวิทยาลัยไทยไม่มีความเชี่ยวชาญเรื่องแก้ความขัดแย้ง หรือสันติวิธี เพราะตอนนั้นประเทศแคนาดาบอกว่า มีศูนย์แก้ความขัดแย้งในมหาวิทยาลัย ๑๐ แห่ง แต่เราไม่มีเลย ผมก็เลยพูดที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อาจารย์สุจิต บุญบงการ ซึ่งต่อมาเป็นตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ บอกมาว่า ทักษะในการแก้ความขัดแย้งหรือสันติวิธีไม่มีหรอก แต่ทักษะในการสร้างความขัดแย้งมีมาก แก้ความขัดแย้งไม่มีเลย นายแพทย์วันชัย วัฒนศัพท์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ก็เลยคิดเรื่องแก้ความขัดแย้งด้วยสันติวิธีที่สถาบันพระปกเกล้า ตอนนั้นเราเรียนจากประเทศแคนาดา ที่ประเทศแคนาดามาจากรัฐวิกตอเรีย เขามีกรรมการคณะหนึ่งเป็น Conflict Revolution Commission ตั้งโดยรัฐสภาของเขา โดยเชิญผู้ที่ขัดแย้งมาเข้ากระบวนการไกล่เกลี่ย เพราะใช้กลไกของรัฐไม่ได้ เพราะรัฐมักจะเป็นคู่ขัดแย้งหรือคู่กรณี โดยเฉพาะความขัดแย้งเรื่องทรัพยากรธรรมชาติ ใช้กลไกของรัฐไม่ได้ต้องใช้ Independent Commission ส่วนของเราก็มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งคงต้องสร้างความสามารถในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ที่เรียกว่า Peaceful Conflict Revolution ในที่ต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัยทุกแห่ง สถาบันพระปกเกล้า สถาบันสันติวิธีและธรรมาภิบาล ส่วนพวกที่ใช้ความรุนแรงในการระงับความขัดแย้ง จะต้องเรียนรู้การใช้สันติวิธีในการจัดการ เพราะไม่อย่างนั้นพอถึงเวลาจะใช้ไม่เป็น การให้พระสงฆ์ไปบอกว่า “ใจเย็น ๆ นะโยม” มันไม่ได้ผล เพราะมันเป็นความขัดแย้งเชิงโครงสร้าง แล้วก็จะทำอย่างไรเพราะฉะนั้นพระสงฆ์ก็จะต้องฝึกเป็นผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งด้วยสันติวิธี

ขณะนี้ในสังคมสมัยใหม่เต็มไปด้วยเรื่องยากและซับซ้อน จะเห็นว่าใช้ความเห็น ใช้ความรู้แก้ปัญหาไม่ได้ ใช้การวิพากษ์วิจารณ์ ใช้วาทกรรมงานวิชาการที่เราถนัด เมื่อปัญหามันแก้ไม่ได้ก็โกรธ ก็ใช้ความรุนแรงก็แก้ไม่ได้ มันมีวิธีการที่เราเรียนรู้ก็คือ ต้องใช้สิ่งที่เรียกว่าการเรียนรู้และปฏิบัติร่วมกัน (Interactive Learning through Action) ในสถานการณ์จริง เคยมีคนอังกฤษไปวิจัยว่าทำไมการพัฒนาต่าง ๆ ในโลกถึงไม่ค่อยได้ผล เขาก็สรุปว่ามีการใช้ความรู้โดยไม่เรียนรู้ในสถานการณ์จริง จึงไม่ได้ผลเพราะสถานการณ์มันมีความเฉพาะของมัน และมันซับซ้อนมาก แล้วเอาความรู้มาใช้ไม่สำเร็จ ต้องเรียนรู้ในสถานการณ์จริง ส่วนเรียนรู้คนเดียวก็แก้ปัญหาไม่ได้ เพราะมันมีหลายคน หลายองค์กรจึงต้องเรียนรู้ร่วมกัน ถ้าเรียนรู้ร่วมกันในการปฏิบัติในสถานการณ์จริงเป็นเครื่องมือฝ่าความยากลำบากไปสู่ความสำเร็จ และเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transformation) ๘ ประการ คือ ต้องเคารพศักดิ์ศรีคุณค่าความเป็นคนของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน ต้องเอื้ออาทรและจริงใจต่อกัน จึงจะเรียนรู้ร่วมกันได้ เกิดความไว้วางใจ เชื่อใจ ปกติสังคมทางดิงคนจะไม่ไว้วางใจกัน แต่ถ้าเรียนรู้ร่วมกันจะเกิดสิ่งที่ดีงามขึ้นอยู่ คือความเสมอภาค ภารดรภาพ พอเกิดความเชื่อถือว่าไว้วางใจกันก็มีความสุข อันนี้หมายถึงความร่วมมือกัน สามัคคีกัน คือ พลังทั้งหมด เกิดปัญญาร่วม เกิดนวัตกรรมที่เรียกว่า Innovation มันจะทำให้เราฝ่าความยากไปสู่ความสำเร็จ ถึงขั้นเปลี่ยนแปลงโลกทัศน์ วิธีคิด จิตสำนึก หรือความรู้สึกนึกคิด เมื่อผ่านการเรียนรู้ร่วมกันเราก็จะกลับมารักกันเหมือน มาแสดงละครร่วมกันเรื่อง The last Station หรือสถานีปลายทาง ซึ่งสถานีปลายทางของประเทศไทยนั่นก็คือ สังคมสันติสุข นั่นคือ สถานีที่เคารพสิทธิมนุษยชน ก็เลยอยากฝากตรงนี้ไว้เป็นเครื่องมือ ก็คือ การเรียนรู้ร่วมกันโดยปฏิบัติ

สุดท้าย สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ถ้าทำงานอย่างที่ว่าก็ไปทำงานกับกลุ่มองค์กรต่าง ๆ เกิดเครือข่ายสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ไม่ได้มีแต่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทำอยู่คนเดียว แต่เราก็ไปสัมพันธ์หรือกระตุ้นคนอื่นให้เขาทำเรื่องต่าง ๆ จนเชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย และเครือข่ายมันมีชีวิตของมัน แล้วมันก็จะเกิด Interactive Learning through Action มันจะรู้จักกันเลย แล้วมันจะขยายตัว และเพิ่มคุณภาพขึ้นตลอดเวลา

หมายเหตุ : เอกสารประกอบการปาฐกถาอยู่ในส่วนที่ ๑๑ ภาคผนวก

รายงานโครงการสัมมนาวิชาการ เรื่อง “การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท
ด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส” เมื่อวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๙
เสนอเพื่อแก้ไขและรับรองในการประชุมคณะกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย ครั้งที่ ๑๕/๒๕๕๙ วันพฤหัสบดี ที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๙

ส่วนที่ ๘

การสัมมนาวิชาการ เรื่อง “การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาท ด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส”

๑. ประวัติวิทยากรและผู้ดำเนินรายการ

๑.๑ ศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทาภรณ์

ศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทาภรณ์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรี Bachelor of Arts (B.A. in Law) ปริญญาโทสาขานิติศาสตร์ Bachelor of Civil Law (B.C.L) และปริญญาโท (M.A.) (Oxon) มหาวิทยาลัยอ็อกซฟอร์ด สหราชอาณาจักร ต่อมาได้รับทุนการศึกษาไปศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับกฎหมายยุโรปที่ Université Libre de Bruxelles (Free University of Brussels) ประเทศเบลเยียม นอกจากนั้นยังสำเร็จการศึกษาเทียบเท่าเนติบัณฑิต (Barrister-at-Law) ที่สำนักมิดเดิลเทมเปิล (The Middle Temple) กรุงลอนดอน ประเทศอังกฤษอีกด้วย

ศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทาภรณ์ เคยเป็นอาจารย์และผู้บรรยายในสถาบันการศึกษาหลายแห่งทั้งในและนอกประเทศ โดยเริ่มเป็นอาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๑ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ระดับ ๑๑ เป็นอาจารย์ผู้สอนรายวิชากฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ กฎหมายผู้ลี้ภัย กฎหมายสิทธิเด็ก กฎหมายสหภาพยุโรป และสัมมนากฎหมายระหว่างประเทศ

ในด้านการทำงานภายใต้กิจกรรมขององค์การสหประชาชาติ ศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทาภรณ์ เคยดำรงตำแหน่งสำคัญ คือ ผู้เสนอรายงานพิเศษว่าด้วยการค้าเด็ก การค้าประเวณีเด็ก และสื่ออนาจารที่เกี่ยวกับเด็กแห่งสหประชาชาติ ระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๓ - ๒๕๓๗ ผู้เสนอรายงานพิเศษว่าด้วยสถานการณ์สิทธิมนุษยชนในเกาหลีเหนือ ระหว่างปี ๒๕๔๗ - ๒๕๕๓ ประธานคณะกรรมการสืบสวนหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในโกตดิวัวร์ (ไอวอรีโคสต์) ในปี พ.ศ. ๒๕๕๔

ปัจจุบัน ศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทาภรณ์ ดำรงตำแหน่งกรรมการในคณะกรรมการแสวงหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์การละเมิดสิทธิมนุษยชนในประเทศซีเรีย ตั้งแต่เดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๕๕ ผู้เชี่ยวชาญในคณะที่ปรึกษาด้านความมั่นคงของมนุษย์ของสำนักงานเพื่อการประสานงานด้านมนุษยธรรมแห่งสหประชาชาติ (UNOCHA) และกรรมการในคณะกรรมการผู้ชำนาญการด้านการอนุวัติให้เป็นไปตามอนุสัญญาและคำแนะนำขององค์การแรงงานระหว่างประเทศ (ILO)

๑.๒ พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ

พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ จบการศึกษาจากโรงเรียนนายร้อย พระจุลจอมเกล้า ปริญญาโท พัฒนบริหารศาสตรมหาบัณฑิตทาง รัฐประศาสนศาสตร์ จากสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ บริหารธุรกิจ มหาบัณฑิตจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และการจัดการทรัพยากรมนุษย์ (หลักสูตรนานาชาติ) จากวิทยาลัยการจัดการ มหาวิทยาลัยมหิดล

พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ มีผลงานและประสบการณ์การทำงานหลายด้าน เช่น เคยดำรงตำแหน่งหัวหน้าโครงการที่ปรึกษาจัดทำ ยุทธศาสตร์การนิคมอุตสาหกรรม เป็นผู้จัดทำยุทธศาสตร์ที่อยู่อาศัยแห่งชาติ ให้กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เป็นผู้จัดทำ แผนแม่บทให้สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ และยังได้รับเชิญให้เป็นผู้บรรยายพิเศษใน สถาบันการศึกษาและองค์กรต่างๆ นอกจากนี้ ยังเคยเป็นอดีตสมาชิกสภาปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.)

ปัจจุบัน พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสำนักสันติวิธีและธรรมาภิบาล สถาบันพระปกเกล้า ผู้ทรงคุณวุฒิด้านสันติวิธีและการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และ ยังดำรงตำแหน่งประธาน รองประธาน หรือกรรมการขององค์กรและหน่วยงานต่างๆ กว่า ๑๐ แห่ง

๑.๓ นายโชติช่วง ทัพวงศ์

นายโชติช่วง ทัพวงศ์ จบการศึกษานิติศาสตรบัณฑิต จากมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตสภา

นายโชติช่วง ทัพวงศ์ มีผลงานและประสบการณ์การทำงานหลายด้าน โดยเคยดำรงตำแหน่งผู้พิพากษาอาวุโส ศาล อุทธรณ์ภาค ๗ เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยประจำ ศาลยุติธรรม ทั้งยังเป็นวิทยากรผู้บรรยายกฎหมายและการไกล่เกลี่ยหลักสูตรต่าง ๆ ของสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม รวมทั้งสถาบันการศึกษาและหน่วยงาน เอกชนหลายแห่ง ตั้งแต่ปี ๒๕๓๗ จนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบัน นายโชติช่วง ทัพวงศ์ ดำรงตำแหน่งผู้ทรงคุณวุฒิด้านสันติวิธีและการไกล่เกลี่ยของ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และเป็นที่ปรึกษากำหมายธนาคารกรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน)

๑.๔ นางสาวสุณี ไชยรส

นางสุณี ไชยรส จบการศึกษาระดับปริญญาตรี เศรษฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต(สตรีศึกษา) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

นางสุณี ไชยรส มีผลงานและประสบการณ์การทำงานหลายด้าน โดยเคยเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดหนองบัวลำภู (สสร. ๒๕๔๐) กรรมการยกร่างรัฐธรรมนูญ ๒๕๔๐ อาจารย์ที่ปรึกษา สถาบันพระปกเกล้า และที่ปรึกษามูลนิธิอารมณพงศ์พจน์ นอกจากนี้ ยังเคยดำรงตำแหน่งกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เมื่อปี ๒๕๔๔ ถึงปี ๒๕๕๒ และรองประธานกรรมการปฏิรูปกฎหมาย เมื่อปี ๒๕๕๔ ถึงปี ๒๕๕๘

ปัจจุบัน นางสาวสุณี ไชยรส ดำรงตำแหน่งอาจารย์ประจำวิทยาลัยนวัตกรรมการบริหาร มหาวิทยาลัยรังสิต ผู้อำนวยการศูนย์ส่งเสริมความเสมอภาคและความเป็นธรรม วิทยาลัยนวัตกรรมการบริหาร มหาวิทยาลัยรังสิต ผู้ประสานงานร่วมขบวนผู้หญิงปฏิรูปประเทศไทย (We Move) กรรมการมูลนิธิ ๑๔ ตุลา ประธานมูลนิธิศูนย์ข้อมูลชุมชน และมูลนิธิพิพิธภัณฑสถานไทย

๑.๕ ดร. สุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุล

ดร. สุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุล จบการศึกษาระดับปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต สาขาการบริหารจัดการ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ปริญญาโท ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขากฎหมายเศรษฐกิจและธุรกิจ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปริญญาเอก ดุษฎีบัณฑิต สาขาการจัดการภาครัฐและเอกชน สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

ดร. สุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุล มีผลงานและประสบการณ์การทำงาน โดยเคยเป็นอาจารย์และนักวิจัยประจำศูนย์อาเซียนและเอเชียศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการมหาวิทยาลัย เนชั่น อาจารย์ประจำหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการจัดการและการพัฒนา มหาวิทยาลัยทักษิณ นอกจากนี้ ยังเคยเป็นอาจารย์พิเศษในมหาวิทยาลัยหลายแห่ง อาทิ มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีปทุม มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ และมหาวิทยาลัยขอนแก่น

ปัจจุบัน ดร. สุธาดา เมฆรุ่งเรืองกุล ดำรงตำแหน่งอนุกรรมการด้านสตรี ในคณะกรรมการพัฒนาสังคมฯ สถานิติบัญญัติแห่งชาติ กรรมการและเลขาธิการมูลนิธิสถาบันศึกษาและพัฒนาการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี ผู้ทรงคุณวุฒิประจำกองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และเป็นผู้ช่วยปฏิบัติงานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์)

๒. สรุปสาระสำคัญจากการสัมมนาวิชาการ

๒.๑ สาระสำคัญในช่วงการสัมมนา

ดร. สุรดา เมฆรุ่งเรืองกุล ผู้ดำเนินรายการ : ขอเริ่มต้นที่ศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทาภรณ์ โดยให้ท่านได้ให้มุมมองเกี่ยวกับเรื่อง “การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส”

ศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทาภรณ์ : วันนี้ขอเริ่มในกรอบที่ผมมีอยู่สี่หน้าต่าง และจะพยายามนำไปสู่ช่องทางให้แสงผ่านแปดช่องทาง และในกรอบนั้นอยากจะเริ่มว่าสิทธิมนุษยชนตามหลักสากล คือ สิ่งที่ประชาชนจะได้รับการประกันจากรัฐ สำหรับสี่หน้าต่างที่อยากนำเสนอมีดังต่อไปนี้ หน้าต่างบานแรก คือ เรื่องหลักการปารีส หน้าต่างบานที่สอง คือ เรื่องภาระที่ค้างอยู่ตั้งแต่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่หนึ่งถึงชุดที่สาม หน้าต่างบานที่สาม คือ เรื่องการไกล่เกลี่ย และหน้าต่างบานที่สี่ คือ เรื่องของแปดช่องทาง

หน้าต่างบานแรก คือ หลักการปารีส จากการที่ประเทศไทยเข้าร่วมประชุมที่กรุงเจนีวา เพื่อประเมินสถานการณ์สิทธิมนุษยชนภายใต้ระบบที่เรียกว่า UPR (Universal Periodical Review) การประชุมนี้จะมีข้อเสนอต่อประเทศไทยเป็นร้อยข้อ ซึ่งประเทศไทยจะรับหรือไม่รับก็ได้ แต่ในการเข้าร่วมประชุมเมื่อเดือนที่ผ่านมา ประเทศไทยรับข้อเสนอจากบรรดาประเทศต่าง ๆ ประมาณ ๑๘๐ ข้อ โดยประมาณสิบข้อมีความเกี่ยวข้องกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศไทย เช่น ประเทศไทยรับข้อเสนอของประเทศอียิปต์ว่าจะดำเนินการเพิ่มเติมเพื่อประกันว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศไทยมีความสอดคล้องกับหลักการปารีส และรับข้อเสนอของประเทศอินโดนีเซียที่จะสนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สอดคล้องกับหลักการปารีส ถามว่าหลักการปารีสคืออะไร ก็ต้องย้อนกลับไปในปี ค.ศ. ๑๙๙๒ - ๑๙๙๓ ซึ่งในช่วงดังกล่าวหลายประเทศมีการตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนและผู้ตรวจการแผ่นดินขึ้นมาเพื่อคุ้มครอง ปกป้อง

และส่งเสริมสิทธิมนุษยชน นานาประเทศจึงพยายามสร้างหลักเกณฑ์รูปแบบและเนื้อหา ว่าจะเป็นอย่างไรร
 ดังนั้นเพื่อความน่าเชื่อถือ ในค.ศ. ๑๙๙๒ จึงมีการตกลงร่วมกันที่กรุงปารีส ว่าการตั้งคณะกรรมการสิทธิ
 มนุษยชนและผู้ตรวจการแผ่นดิน ควรมีหลักการพื้นฐาน เช่น

๑) ต้องมีการแสดงให้เห็นว่ามีอิสรภาพในการทำงาน มีความเป็นอิสระจาก
 ฝ่ายบริหาร และเป็นผู้ตรวจสอบการใช้อำนาจของรัฐบาล

๒) ต้องมีความหลากหลายในสมาชิกภาพ โดยต้องมีผู้แทนจากหลาย ๆ กลุ่ม

๓) ต้องพิสูจน์ให้เห็นว่าทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีผลงานที่เชื่อถือได้

ซึ่งหลักการข้างต้นนี้เป็นตัวชี้วัดว่า สถาบันด้านสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอยู่ในเกณฑ์ที่มีความ
 น่าเชื่อถือได้หรือไม่ในเวทีนานาชาติ ปัจจุบัน มีสถาบันด้านสิทธิมนุษยชนแห่งชาติและผู้ตรวจการแผ่นดิน
 ในร้อยกว่าประเทศแล้ว โดยมีการตั้งเครือข่ายสมาชิกเป็นกรรมการตรวจสอบ และกำหนดระดับ
 ความน่าเชื่อถือของสถาบันด้านสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในแต่ละประเทศ ซึ่งในยุคแรกคณะกรรมการสิทธิ
 มนุษยชนแห่งชาติของประเทศไทยอยู่ในกรอบ A ปัจจุบันถูกลดสถานะลงไปยังอยู่ในกรอบ B เพราะฉะนั้น
 เรื่องนี้เป็นเรื่องใหญ่ เราจึงลืมไม่ได้ที่จะพูดถึงการใกล้ชิด โดยหลักการปารีสกำหนดเน้นว่าภารกิจหลักของ
 คณะกรรมการสิทธิมนุษยชน คืออะไร คำตอบคือ ต้องส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน การมีข้อเสนอต่อ
 รัฐบาลและรัฐสภา การเสนอให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของสนธิสัญญาระหว่างประเทศ การส่งเสริม
 การเรียนรู้ และกระจายข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกปฏิบัติ และการกิจกรรมที่อาจจะต้องทำคือ การรับคำร้อง
 รวมถึงการใกล้ชิด ซึ่งการปฏิบัติที่ผ่านมาพบว่า การรับคำร้องกลายเป็นงานหลักของหลายเวที
 และการใกล้ชิดก็เป็นงานใหญ่ของหลายเวที แต่ประเด็นที่ต้องตอบให้ได้ในวันนี้คือ สถาบันด้าน
 สิทธิมนุษยชนแห่งชาติทั่วโลกทำหน้าที่ในด้านการใกล้ชิดอยู่แล้ว จะสามารถดำเนินการใกล้ชิดได้ใน
 เรื่องใด และไม่ควรดำเนินการใกล้ชิดในเรื่องใด

หน้าต่างบานที่สอง คือ ภาระที่ค้างอยู่ตั้งแต่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่หนึ่ง
 ถึงชุดที่สาม คืออะไร และทำไมคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศไทยถูกลดสถานะลงไปยังอยู่ใน
 กรอบ B จึงขอชี้ให้เห็นถึงสาเหตุที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศไทยถูกลดสถานะ คือ

๑) การคัดเลือกคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศไทยไม่อยู่ในภาวะ
 ที่เป็นอิสระ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงวิธีการคัดเลือกคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตั้งแต่ชุดที่หนึ่ง
 จนถึงชุดปัจจุบัน กล่าวคือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่หนึ่ง นั้น รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร
 ไทย พ.ศ. ๒๕๔๐ ได้บัญญัติให้มีคณะกรรมการคัดเลือกเบื้องต้น ๒๗ คน โดยมีสัดส่วนของคณะกรรมการ
 คัดเลือกครึ่งหนึ่งเป็นภาคประชาสังคม (NGO) มีความหลากหลายและอิสรภาพในการคัดเลือกข้างต้น
 แต่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในชุดที่สอง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐
 เปลี่ยนแปลงองค์ประกอบคณะกรรมการคัดเลือก โดยมีการลดสัดส่วนคณะกรรมการคัดเลือกซึ่งไม่มี
 ภาคประชาสังคม (NGO) เลย อันเป็นสาเหตุสำคัญที่สุดที่ทำให้เราถูกลดสถานะ

๒) กฎหมายไม่ชัดเจนในการให้เอกสิทธิ์และการคุ้มครองการฟ้องร้องคณะกรรมการ
 สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งจะต้องมีเอกสิทธิ์ที่ชัดเจน

๓) การทำงานล่าช้า และไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะช่วงที่มีปัญหาทางด้านการเมืองและต้องรับภาระในการตรวจสอบ

๔) การไม่เป็นกลางในการปฏิบัติหน้าที่

เหล่านี้คือ ๔ สาเหตุที่ทำให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติของประเทศไทยถูกลดสถานะจาก A เป็น B ซึ่งควรต้องร่วมมือกันแก้ไข การแก้ไขปัญหบางส่วนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยและหน่วยงานอื่นที่จะต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และบางส่วนก็เรื่องภายในองค์กรที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องดำเนินการ

หน้าต่างบานที่สาม คือ ภารกิจหลักของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติน่าจะเป็นอะไรในยุคปัจจุบันโดยคำนึงถึงหลักการปารีส และการใกล้เคียงอยู่ในส่วนไหน ผมอยากสรุปว่า ภารกิจหลักตามหลักการปารีสที่พัฒนามาจนถึงปัจจุบันมีอยู่ ๕ ประการที่เป็นรูปธรรม คือ

๑) คัดกรองและปกป้องสิทธิมนุษยชนตามหลักการสากล และตามกฎหมายไทย

๒) ตรวจสอบกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง

๓) ตรวจเยี่ยมสถานที่ภาคสนาม เช่น ไปเยี่ยมคุก เยี่ยมสถานพินิจ ไปตรวจสอบภาคสนาม

๔) เปิดช่องให้มีประชาพิจารณ์ สร้างเครือข่ายและมีความโปร่งใสในการรับข้อมูล

๕) รับคำร้องของบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะถ้าบุคคลเหล่านั้นอ้างว่ารัฐกระทำหรือละเลยการกระทำอันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน ถือเป็นภารกิจหลักที่ต้องรับและตรวจสอบคำร้องเหล่านั้น

ภารกิจรองที่กลายเป็นงานหลักได้ด้วยก็คือการไกล่เกลี่ย ถามว่าไกล่เกลี่ยในเรื่องใด ไกล่เกลี่ยนั้นในภาษาอังกฤษคือคำว่า Conciliation ซึ่งในเรื่องการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทมีอยู่ ๒ กรณี กรณีหนึ่งเรียกว่า Conciliation อีกกรณีเรียกว่า Mediation แตกต่างกันว่า Conciliation คือ การประนอม ที่มีคู่กรณีสองฝ่ายเกิดข้อพิพาทกัน แล้วมีตัวกลางจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเข้ามามีบทบาทช่วยให้คู่กรณีมาพูดคุยกันด้วยความสมัครใจ คือสร้างฐานความเข้าใจ กฎหมายที่เกี่ยวข้อง และต้องเป็นการตกลงร่วมกันของคู่กรณี แต่ประเด็น คือ กรอบของการไกล่เกลี่ยมีความหมายกว้างเพียงใดและกระบวนการการทำงานควรจะเป็นอย่างไร คำตอบคือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่ควรไกล่เกลี่ยในเรื่องการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง เช่น การละเมิดสิทธิทางการเมือง สิทธิในชีวิต การทรมาน การบังคับบุคคลให้สูญหาย เพราะตามหลักการแล้วเรื่องดังกล่าวไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ จะต้องตรวจสอบและชี้ว่าใครถูก ใครผิดและนำไปสู่ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง การไกล่เกลี่ยจึงสามารถทำได้ แต่ต้องเป็นเรื่องเล็ก โดยต้องมีหลักการ อยู่ ๘ ข้อ ดังนี้

๑. ความยินยอมของคู่กรณี จะบังคับไม่ได้

๒. สรุปข้อตกลงให้เป็นลายลักษณ์อักษร

๓. ต้องมีความเป็นกลาง มีความรู้ มีประสบการณ์ ไม่ลำเอียง
๔. ต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าเรื่องใดที่ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้ การกระทำผิดทางอาญา โดยเฉพาะกรณีอุกฉกรรจ์จะไกล่เกลี่ยไม่ได้เด็ดขาด
๕. เพื่อนำไปสู่การเยียวยา
๖. การเจรจาไกล่เกลี่ยต้องเป็นความลับ
๗. เมื่อไกล่เกลี่ยตกลงกันแล้ว มีผลบังคับผูกพันได้หรือไม่
๘. อาจสามารถ เสนอเรื่องหรือฟ้องคดีต่อศาลได้

หน้าต่างบานที่สี่ เรื่องของแสงแปดช่องทาง คือ

๑) ประเด็นสำคัญตามหลักการปารีส คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ต้องพิสูจน์ว่ามีความเป็นอิสระ มีความหลากหลาย และทำงานได้ผล ในส่วนของหลากหลายผมมีความเห็นว่า เราทำได้ดี แต่ความมีอิสระนั้นเป็นความผิดของระบบซึ่งต้องเปลี่ยนกฎเกณฑ์ของร่างรัฐธรรมนูญ ที่ต้องเปิดช่องว่างในกฎหมายให้มีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมด้วย แต่ไม่ได้ระบุรายละเอียด

๒) ควรมีความหมายรองรับในเรื่องเอกสิทธิ์และการคุ้มกันของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ และสถานภาพของเจ้าหน้าที่ด้วย โดยต้องไม่ลืมว่าประเด็นนี้ต้องไปเชื่อมกับ work plan ของคณะกรรมการเอง และแผนสิทธิมนุษยชนของรัฐด้วย และพันธกรณีหรือสนธิสัญญาทั้งหลายที่เป็นภาคีก็อย่าลืมเชื่อม

๓) ภารกิจหลักของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ต้องให้ความสำคัญในเรื่องการคุ้มครองและปกป้องสิทธิมนุษยชน ตรวจสอบ สถานการณ์และเสนอแนะต่อรัฐบาลให้ทำงานให้ดีขึ้น โดยเฉพาะในยุคเปลี่ยนแปลงที่เราอยู่ตอนนี้ ต้องตรวจสอบข้ออ้างที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรง ตรวจสอบเยี่ยมสถานที่กักกัน และรับคำร้องจากบุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยพยายามนำไปสู่การเยียวยา ไม่ว่าจะผูกมัดหรือไม่ และมีประชาพิจารณาได้ด้วย

๔) ในเรื่อง การไกล่เกลี่ย (conciliation) ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีการดำเนินการอยู่แล้ว คิดว่าน้ำหนักของสถาบันด้านสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทั่วโลกจะเป็นเรื่อง hard case กรณียากๆ ที่จะต้องคำนึงถึง แต่ห้ามลืมนะว่าในบาง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสามารถไกล่เกลี่ยได้ เพราะฉะนั้น การไกล่เกลี่ย (conciliation) ที่เกี่ยวข้องก็จะต้องเกี่ยวกับการกระทำผิดของรัฐในบางส่วน เช่น การเลือกปฏิบัติ

๕) เรื่องที่ไกล่เกลี่ยไม่ได้ ต้องดำเนินการ สืบสวน (investigate) อาจจะต้องนำไปสู่ศาลหรืออื่นๆ รวมถึงกรณีการละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น การทรมาน ฆ่าล้างเผ่าพันธุ์ การบังคับบุคคลให้สูญหาย การจับกุมโดยพลการ และความรุนแรงต่อสตรี ซึ่งการละเมิดสิทธิมนุษยชนเหล่านี้ไม่น่าจะอยู่ในกรอบที่สามารถไกล่เกลี่ยได้ ต้องดำเนินการอื่นๆ เพื่อความเป็นธรรมและความโปร่งใส

๖) หลักการไกล่เกลี่ยจะต้องมีหลักการพื้นฐาน คือ ความยินยอมของคู่กรณี ต้องจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร ฝ่ายที่สามที่เข้ามาจะต้องมีความเชื่อถือได้ ถ้าเป็นกรณีอุกฉกรรจ์หรือความผิดอาญาทั้งหลายต้องเป็นความลับ นำไปสู่เยียวยาและอาจจะต้องเสนอเรื่องต่อศาล ซึ่งอาจจะต้องมีผลผูกมัดด้วย

๗) ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๕๕๐ บัญญัติให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจเสนอหรือฟ้องคดีสู่ต่อศาล ซึ่งขณะนี้ไม่ทราบว่าจะยังคงมีอำนาจดังกล่าวหรือไม่ ผมเห็นชอบกับหลักการดังกล่าว

๘) ไม่จำเป็นต้องตั้งศาลใหม่ขึ้นมา ถ้าจะมีการเสนอหรือฟ้องคดี เพราะมีศาลที่มีเขตอำนาจหลายศาลอยู่แล้ว

นี่คือแปดแนวทางที่อยู่ในหน้าต่างสี่ ด้วยความเคารพเราอาจจะเปิดหน้าต่างให้แสงที่สว่างนี้ผ่านไปด้วยกัน

พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ : จากที่ฟังศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทาภรณ์ แล้วคิดอะไรได้หลายอย่าง เพราะว่ามีการอบที่ต้องทำงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ รวมถึงข้อห้ามที่ทำได้หรือไม่ได้ มีหลายเรื่องที่น่าเป็นห่วงประเทศไทยมากที่อยู่นอกเหนืออำนาจของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แต่เห็นว่ามีในด้านวัตถุประสงค์และการทำงานของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสามารถที่จะเสนอกฎหมายเข้าสู่ฝ่ายนิติบัญญัติเพื่อทำการแก้ไข อย่างเช่น การเลือกตั้งคณะกรรมการสรรหา หรือว่าในอีกหลายเรื่อง แต่อีกสิ่งหนึ่งคือ งานด้านการไกล่เกลี่ยที่จะทำ ซึ่งไม่สามารถทำได้ทุกเรื่อง บางหน่วยงานมีอำนาจในการไกล่เกลี่ย และมีอำนาจในการยื่นฟ้องต่อศาลด้วย แต่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่มีส่วนนี้ แต่ศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทาภรณ์ กล่าวว่า สามารถยื่นเรื่องไปสู่กระบวนการศาลได้ในส่วนหนึ่ง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะเจรจาไกล่เกลี่ย หรือประนอมข้อพิพาทได้มากแค่ไหน ภาระเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เช่นเดียวกับ ศาลยุติธรรม คณะกรรมการ ป.ป.ช. คณะกรรมการ ป.ป.ง. ดังนั้น จึงเห็นว่า

งานเชิงป้องกันสำคัญมาก แม้แต่สหประชาชาติได้ดำเนินงานด้านการป้องกัน ตัวอย่างเช่น เรื่องความขัดแย้งระหว่างรัฐกับประชาชนของตนเอง ซึ่งมีจุดที่เสี่ยงที่ต้องทำการป้องกันการขัดแย้งขึ้นมาและการขัดแย้งแต่ละเรื่องก็ไปกระทบกับสิทธิมนุษยชน

สิ่งแรกที่ต้องทำคือ ความเป็นธรรมในสังคม เรื่องที่สอง เรื่องชาติพันธุ์และศาสนาที่แตกต่างกันภายในประเทศ ต้องมีมาตรการและวิธีการจัดการที่ดีพอเพื่อไม่ให้กระทบสิทธิมนุษยชน เนื่องจากอยู่ตรงข้ามมิติทางวัฒนธรรม ศาสนา การปกครองที่ไม่ได้ให้การปกครองอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม ถ้ามาตรการไม่ดีพอก็จะเกิดปัญหาเช่นเดียวกัน และเรื่องที่สาม คือ กฎหมายและองค์กรบังคับใช้กฎหมายอ่อนแอ เพราะระบบยุติธรรมอ่อนแอ รวมถึงองค์กรบังคับใช้กฎหมาย ดังนั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะต้องมีหลักการ มีสิ่งที่ต้องยึดเหนี่ยวที่ใช้ไปตามบริบทที่ถูกต้อง สหประชาชาติให้แนวทางเอาไว้เพื่อที่จะป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาระหว่างรัฐกับประชาชน เพราะสิ่งที่กระทบสิทธิมนุษยชนมีอย่างมากมาย อย่างกรณีการให้สัมปทานแล้วให้เอกชนดำเนินการในพื้นที่เอง เป็นต้นเหตุให้เสี่ยงที่จะถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนของคนที่อยู่ในพื้นที่ และวิธีแก้ปัญหของบริษัทที่ได้สัมปทานก็คือจัดตั้งกองกำลังที่มาพร้อมอาวุธเพื่อเปิดพื้นที่เกิดความขัดแย้ง อีกประการหนึ่งที่กระทบสิทธิมนุษยชนอย่างมากและเป็นเรื่องที่ไม่มั่นใจว่าจะไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ เช่น เรื่องชาวเล ประชาชนที่อ่อนแอมีต้นทุนน้อย ไม่สามารถต่อสู้คดีในชั้นศาลได้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอาจจะช่วยในส่วนนี้ได้

ปัจจุบันมีคนทำเรื่องไกล่เกลี่ยมากขึ้น ตั้งแต่ระดับเล็กถึงระดับใหญ่ การที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้หยิบยกเรื่องนี้มาทำ ไม่ถือว่าผิดในแง่ของการลงนามที่กรุงปารีส และเรื่องนี้ก็เป็นการป้องกันที่จะไม่ให้เกิดความขัดแย้งและรุนแรง การพูดคุยถ้าไม่ผิดก็สามารถเจรจากันได้ แต่ข้อสำคัญที่ทำให้หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเกิดสงครามโลกครั้งที่สอง เพราะหน่วยงานที่ทำการไกล่เกลี่ยไม่เป็นกลาง มีการเอียงไปด้านใดด้านหนึ่ง แม้แต่สหประชาชาติเองก็ถูกคนบางกลุ่มมองว่าไม่มีความเป็นกลางเพราะไปอยู่ใต้อิทธิพลของประเทศใดประเทศหนึ่งที่เป็นมหาอำนาจ สุดท้ายแม้แต่กษัตริย์ที่ทำการปกครองก็จบลงด้วยการเจรจาไกล่เกลี่ย แม้มีเรื่องกันแทบจะยกเมืองฆ่ากัน สุดท้ายก็มีสันติวิธีด้วยการไปเชิญคนกลางมาเจรจาตกลงกัน แล้วก็ไปสร้างเมืองเป็นสิ่งที่เปิ่นพยานไว้ จะเห็นได้ว่าการไกล่เกลี่ยเป็นสิ่งที่จะจบปัญหาความขัดแย้ง

นางสุนิ ไชยรส : ก่อนที่จะลงรายละเอียด มีสองประเด็นที่จะต้องทำความเข้าใจร่วมกันก่อน คือ

ประเด็นแรก คือ หลักการปารีสที่ศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทารณ ได้ให้ภาพหลักใหญ่ ๆ ไว้ เมื่อเชื่อมโยงมายังประเทศไทย จึงมาสู่คำถามว่า ทำไมจึงต้องมีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพราะประชาชนมากมายได้พูดถึงการละเมิดสิทธิและเสรีภาพอย่างกว้างขวาง ส่งผลให้มีมาตรฐานการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนปรากฏอยู่ในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐ คำถามที่ว่า ทำอย่างไรเราถึงจะมีกลไกการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอย่างเป็นรูปธรรม คำถามดังกล่าวทำให้เกิดคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในที่สุด แต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายนัก เนื่องจากยังมีความสับสนในเรื่องของสิทธิมนุษยชนอยู่มาก

ในช่วงแรกของการตั้งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินั้น ก็มีแนวคิดให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติรวมกับผู้ตรวจการแผ่นดิน เนื่องจากคิดว่าอำนาจหน้าที่ของทั้งสององค์กรซ้ำซ้อนกัน แต่ภาคประชาชนออกมาคัดค้านแนวคิดดังกล่าว เพราะเห็นว่าถ้าหากนำทั้งสององค์กรนี้ไปรวมกันจะลดทอน

เจตนารมณ์ในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน ทำให้รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๐ ยังคงแยกออกจากกัน แต่มีการแก้ไขที่มาของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงทำให้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ ต่อมาในร่างรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. ๒๕๕๘ มีแนวคิดที่จะควบรวบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติกับผู้ตรวจการแผ่นดินอีกครั้ง เนื่องจากยังมีความเข้าใจว่าทั้งสององค์กรทำงานซ้ำซ้อนกันอยู่ แต่ก็ยังคงมีการคัดค้านแนวคิดดังกล่าว เพราะความคาดหวังของสังคมไทยและในระดับนานาชาติ ทำให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติยังยืนอยู่ได้ วันนี้ในร่างรัฐธรรมนูญฉบับปี ๒๕๕๙ ยังคงหลักการให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แต่ตัดอำนาจในการฟ้องคดีหรือเสนอเรื่องต่อศาล ซึ่งเคยมีการผลักดันให้เกิดขึ้นในฉบับปี ๒๕๕๐

ประเด็นที่สอง คือ ดินันไม่เห็นด้วยกับการไล่เกลี่ยแบบกว้างๆ เพราะว่าสิทธิมนุษยชนมีความหลากหลายมาก จึงไม่สามารถทำให้เรื่องสิทธิมนุษยชนทุกเรื่องมาไล่เกลี่ยได้ เช่น กรณีที่คนเดือดร้อนจากการกระทำของเจ้าหน้าที่รัฐอย่างรุนแรงแล้วมาร้องเรียน หากจัดการไม่ดีจะเป็นอันตรายแก่ผู้ร้อง การไล่เกลี่ยจึงต้องทำให้ดีและอาจจะต้องแยก พอมาแบ่งย่อยการไล่เกลี่ย อย่างไรก็ตาม ดินันไม่ได้ไม่เห็นด้วยกับการไล่เกลี่ย แต่การไล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็คือ การไล่เกลี่ยมีความจำเป็นมากที่จะต้องตรวจสอบข้อเท็จจริงก่อน เพราะเราไม่สามารถรู้ได้เลยว่าเรื่องที่ร้องเรียนมีความเป็นมาหรือมีความซับซ้อนอย่างไร แค่นั้น ถ้าเราไล่เกลี่ยด้วยความหวังดีอาจก่อให้เกิดอันตรายและเบี่ยงเบนบางเรื่อง จึงเห็นว่าคณะกรรมการด้านการไล่เกลี่ยจะต้องดำเนินงานอย่างระมัดระวังสูงสุด ถ้าให้เรื่องร้องเรียนทุกเรื่องต้องผ่านการไล่เกลี่ยก่อน

ซึ่งมีประเด็นที่ต้องคิดต่อไปว่า ประการที่หนึ่ง คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องสร้างความเข้มแข็งของตัวเองตามหลักการปารีสและหลักการอื่นๆ คือเราต้องไม่ใช่ศาล ประการที่สอง คือ หน่วยงานที่ทำการไล่เกลี่ยของรัฐ เนื่องจากเรื่องร้องเรียนที่เข้ามาสู่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ผ่านกลไกปกติมาแล้วเกือบทั้งหมด แต่แก้ไขปัญหามาไม่ได้ ซึ่งกว่าเรื่องจะมาถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็ช้ามากแล้ว เพราะฉะนั้นหน่วยงานของรัฐจึงเป็นคู่กรณีด้วย มันจึงเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน ยกตัวอย่างว่า การไล่เกลี่ยสามารถทำได้เพราะกฎหมายกำหนดไว้ชัดเจน จึงต้องตั้งคำถามว่า “การไล่เกลี่ย” ที่อยู่ในกรอบของการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน จะมีการตีความว่าอย่างไร ยกตัวอย่าง ที่กล่าวว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทุกชุดได้มีการไล่เกลี่ยเฉพาะหน้าหลายกรณีนั้น กรณีดังกล่าวสามารถทำได้บนพื้นฐานของการตรวจสอบข้อมูลให้ชัดเจน ซึ่งเมื่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติรู้ข้อมูล คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็สามารถที่จะสร้างอำนาจต่อการร้องในการเจรจา แต่ต้องเป็นการตรวจสอบที่เที่ยงธรรม เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่ามีคู่กรณีด้านใดด้านหนึ่งเป็นฝ่ายเสียเปรียบ ไม่ได้รับความเป็นธรรม คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องไล่เกลี่ยบนฐานของข้อเท็จจริงอย่างเที่ยงธรรม ซึ่งก็คือไม่เป็นกลางสักเท่าไร หรืออาจจะต้องนำไปสู่การเขียนรายงานผลการตรวจสอบฉบับสมบูรณ์

ดังที่กล่าวไปแล้วว่า ประการแรกไม่ได้ปฏิเสธการไล่เกลี่ย แต่ต้องยึดหลักสิทธิมนุษยชน ประการที่สอง ในระหว่างกระบวนการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนจะเห็นว่า มีเรื่องร้องเรียนหลายกรณีที่สามารถไล่เกลี่ยได้ ยกตัวอย่างเช่น การไล่เกลี่ยประเด็นพิพาทสิทธิมนุษยชนด้านแรงงาน คือ โดยทั่วไปข้อพิพาทด้านแรงงานจะต้องไล่เกลี่ยก่อนเสมอ เพราะลูกจ้างอยู่กับนายจ้างและจำเป็นต้องอยู่กับนายจ้าง

ต่อไป เพราะฉะนั้นต้องมีการหารือและหาทางออกให้เรื่องจบ แต่ถ้าไม่ได้ก็ต้องนำไปสู่การตรวจสอบแล้วนำไปสู่กระบวนการอื่น มีกรณีหนึ่งที่ทางสหภาพแรงงานมาร้องเรียนกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ก็มีการไต่สวนกัน สุดท้ายคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติค้นพบข้อเท็จจริงจากการตรวจสอบว่ามีการทำลายสภาพจากนายจ้าง หลักฐานตรงนี้นำไปสู่การที่นายจ้างเข้าไปไกล่เกลี่ยในศาลขอจ่ายเงินมากกว่าที่กฎหมายกำหนดเพื่อปิดเรื่อง และขอให้ศาลบันทึกซึ่งศาลไม่ควรทำ แต่ศาลได้ทำ คือว่าเมื่อการไกล่เกลี่ยก็เป็นการตกลงกันว่านายจ้างให้เงินค่าจ้างเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด แต่ขอให้บันทึกในศาลว่าผู้นำสหภาพแรงงานทั้งหมดต้องมาถอนเรื่องร้องเรียนที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นอกจากนี้ ในระหว่างการศึกษาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนนั้น มีหลายกรณีพบว่าเรื่องร้องเรียนในประเด็นฐานทรัพยากร มีการละเมิดที่ร้ายแรง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะได้รับการตรวจสอบที่เข้มข้น การตรวจสอบคือการทำงานเชิงรุกในการแก้ไขปัญหา ถ้าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่สามารถหาข้อเท็จจริงที่เที่ยงธรรมแล้วนำไปสู่การเสนอเชิงนโยบาย และการแก้ไขกฎหมายหรือนำไปสู่การเยียวยา ก็ไม่มีอำนาจใดเลย เพราะฉะนั้นการตรวจสอบข้อเท็จจริงที่เที่ยงธรรม รายงานผลการตรวจสอบที่ชัดเจนก็จะนำไปสู่การไกล่เกลี่ยที่มีอำนาจต่อรองมากขึ้น แม้กระทั่งทำหลังการตรวจสอบ เช่น กรณีกลุ่มชาติพันธุ์ม้ง จังหวัดน่าน ที่อยู่มาก่อนการประกาศเขตป่าสงวน และได้รับเอกสารว่ามีสิทธิอยู่จริง แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐไประดมชาวบ้าน ใช้คนประมาณ ๓,๐๐๐ คน เข้าไปตัดต้นลิ้นจี่ กรณีนี้ผ่านไปสิบปีก็ไม่สามารถจัดการได้เพราะมีทั้งอคติ กฎหมายที่ซับซ้อนมาก เมื่อมาถึงคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแล้วมีการไปค้นประวัติพบว่า กลุ่มชาติพันธุ์ม้งมีสิทธิอยู่ก่อนจริง การเจรจาเรื่องนี้ไปสู่รัฐสภา นำไปสู่กระบวนการมากมายจนกระทั่งขอให้นายกรัฐมนตรีตั้งคณะกรรมการขึ้นมาแก้ไขใช้เวลายาวนานมาก สุดท้ายได้เงินคืนไป ๑๖๐ ล้านบาท นี่ยังอยู่ในกรอบการพิจารณาของการไกล่เกลี่ย ถือเป็นการไกล่เกลี่ยซึ่งมีข้อเท็จจริงที่หนักแน่นและนำไปสู่กระบวนการขับเคลื่อนที่มีพลังต่อไป ดังนั้น การไกล่เกลี่ยในกรณีที่ยุ่งยากก็สามารถทำได้ โดยจะต้องถือหลัก คือ หนึ่ง การไกล่เกลี่ยต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานว่า อะไรคือกรอบของสิทธิมนุษยชน เพราะเรื่องนี้มีความต่างกันมาก สอง ถือหลักว่า การไกล่เกลี่ยบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงและมีการตรวจสอบ ก็สามารถนำไปสู่การไกล่เกลี่ยได้ เพราะหากมีข้อมูลที่หนักแน่นก็จะนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สามารถเปลี่ยนแปลงกฎหมายหลายฉบับได้ แต่ถ้าไม่มีหลักการแบบนี้การไกล่เกลี่ยก็ไม่ใช่ผลบางเรื่องเป็นการไกล่เกลี่ยง่าย ๆ เช่น แต่เดิมผู้ลี้ภัยไม่ได้ใบเกิด ต่อมามีการไกล่เกลี่ยจนสู่การเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบายว่า อย่างน้อยที่สุดรัฐไทยจะต้องให้ใบเกิดเด็ก ซึ่งนำมาสู่การให้ใบเกิดในปัจจุบันนี้

นายโชติช่วง ทัพวงศ์ : ที่จริงบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยของศาลบอกว่า บทบาทของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติด้วยซ้ำไป ส่วนของศาลมีภาระหน้าที่เป็นเพียงผู้กำกับกระบวนการแล้วชี้ให้เห็นว่าดำเนินการตามกระบวนการ จึงเกิดข้อสงสัยว่า กรณีที่มีการจดบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ในกระบวนการพิจารณาให้มาถอนคำร้องจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาตินั้น เป็นความต้องการของคู่กรณีหรือเปล่า ถ้าเป็นความต้องการของคู่กรณีศาลก็ต้องจดไว้ในรายงานกระบวนการพิจารณา จึงขอก้าวถึงแนวทางการไกล่เกลี่ยในส่วนของภาคปฏิบัติ ซึ่งศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทาภรณ์ ได้ให้แนวทางในส่วนของการกิจหลักและภารกิจรองของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไว้แล้วว่าเป็นอย่างไร และชี้ให้เห็นว่าแนวทางการไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นกรอบงานหนึ่งที่ตามหลักการปารีสควรเป็นอย่างไรหรือระดับใด ศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทาภรณ์ บอกว่า เรื่องที่มีการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงก็ไม่ควรไกล่เกลี่ย

ส่วนเรื่องเล็กน้อยก็สามารถไกล่เกลี่ยกันได้ ซึ่งตามหลักการของการไกล่เกลี่ย คือ การไกล่เกลี่ยเป็นเรื่องที่ผู้ไกล่เกลี่ยหรือคนกลางนำคู่กรณีซึ่งมีข้อพิพาทหรือความขัดแย้งกัน เชิญให้คู่กรณีหันหน้ามาพูดคุยกันทำให้มองเห็นถึงความวิตกกังวล เห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งความขัดแย้งในหลาย ๆ เรื่อง ไม่ได้เกิดที่ตัวปัญหา แต่เกิดที่ตัวบุคคล ความเข้าใจผิด เป็นเรื่องของการได้รับข้อมูลไม่ครบถ้วน ซึ่งหากคู่กรณีได้หันหน้ามาพูดคุยกันจะรับรู้ รับฟังข้อมูลมาก เมื่อเข้ากระบวนการแล้วจะได้พูดคุยกันอย่างมีกฎกติกา ทำให้มีการรับฟังกัน และรู้ปัญหา และมีการเสนอทางออก ที่ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ ฉะนั้น กระบวนการการไกล่เกลี่ยจึงเป็นกระบวนการที่เป็นทางเลือกที่ดี

อย่างไรก็ตาม ภารกิจหลักของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอยู่แล้ว จึงมองเห็นว่าการไกล่เกลี่ยมันเป็นทางเลือกเท่านั้นเอง แล้วในหลักการปารีสบอกไว้ว่าเรื่องของกรณีพิพาทให้อยู่ที่ข้อพิพาทอย่างฉันทมิตรผ่านกระบวนการการไกล่เกลี่ย หมายความว่า หลักการปารีสต้องการให้คู่กรณีที่มีความขัดแย้งได้ยุติข้อพิพาทโดยไม่ต้องการให้มีแพ้มิชนะ เพราะไม่อย่างนั้น ความขัดแย้งมันจะยังคงมีอยู่ กระบวนการของการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่จัดให้คู่กรณีมาพูดคุยกันเพื่อเข้าใจกัน และหาทางออกที่พึงพอใจทั้งสองฝ่าย แต่บางเรื่องก็ไม่ควรจะนำเข้าสู่กระบวนการการไกล่เกลี่ย ซึ่งตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ มาตรา ๒๗ ได้วางแนวทางไว้ว่า “ในระหว่างการพิจารณาตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน ถ้าคณะกรรมการเห็นว่าอาจดำเนินการไกล่เกลี่ยได้” คำว่า “อาจดำเนินการไกล่เกลี่ยได้” จึงหมายความว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นทางเลือก นอกจากนี้ ในมาตราเดียวกันยังบอกว่า แม้ว่าจะตกลงกันได้ข้อยุติ หากมองว่าข้อยุตินี้คือการถอนเรื่องร้องเรียนออกไป แต่หากการละเมิดสิทธิมนุษยชนไม่ยุติ แม้ภายหลังมีการถอนเรื่องออกไป ก็สามารถดำเนินการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชนต่อไปได้ตามขั้นตอนของกฎหมาย

สำหรับประเด็นที่กลไกในการสร้างระบบการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะสามารถแก้ไขปัญหามากมายที่หลายท่านวิตกกังวลได้หรือไม่ ในความเห็นของผม คณะอนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ยได้พยายามหาแนวทางที่จะแก้ไขปัญห และหาแนวทางการไกล่เกลี่ยที่เหมาะสมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เรื่องแรกคือการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ขั้นตอนแรก คือ ขั้นตอนที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติหรือผู้ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเห็นว่าข้อพิพาทนั้นควรเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย แต่ทั้งนี้คู่กรณีจะต้องให้ความสมัครใจเข้าสู่กระบวนการ เพราะฉะนั้นจึงเห็นได้ว่าข้อพิพาทหรือปัญหาใดถูกนำเข้าสู่กระบวนการ ต้องเป็นเรื่องที่คู่พิพาทอยากจะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และยุติข้อพิพาทด้วยความสมานฉันท์ได้ความสุกกลับไป

อีกประเด็นหนึ่งคือ ระบบไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้จัดให้มีการไกล่เกลี่ยในทุกขั้นตอนของการตรวจสอบการละเมิดสิทธิมนุษยชน เช่น เมื่อมีเรื่องร้องเรียนเข้ามาทางสำนักงานซึ่งได้รับอำนาจจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสามารถดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ หรือคณะอนุกรรมการก็สามารถที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ ส่วนคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเองก็มีอำนาจที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ยได้เช่นเดียวกัน ดังนั้น จะเห็นว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้ให้ความสำคัญในเรื่องการไกล่เกลี่ยพอสมควร ซึ่งเมื่อมีการกรอกร่องเรื่องร้องเรียนที่กระทบต่อความผิดทางด้านการเมือง หรือความผิดทางอาญาออกแล้ว เหลือเพียงเรื่องร้องเรียนที่สามารถเข้ามาสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้

โดยก็พยายามครองอย่างเต็มที่ เพื่อให้ทั้งคู่กรณีที่มีความขัดแย้งสามารถเข้ามาพูดคุยกัน แล้วเดินออกไปอย่างมีความสุขทั้งคู่

สำหรับบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย จากแนวทางของการไกล่เกลี่ยทั่วไป ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นเพียงผู้กำกับกระบวนการ ไม่ได้เข้าไปชี้นำหรือชี้นำของข้อพิพาท แต่ว่าบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่ใช่ ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่เพิ่มขึ้น สรุปหน้าที่ออกมาเป็นสี่ประการดังนี้ .๑ ให้ความรู้ .๒ ปรับความเข้าใจ .๓ แก้ไขปัญหา และ .๔ แนะนำทางออก นี่คืบทบาทผู้ไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่น่าจะต้องถือปฏิบัติ เพราะมองเห็นว่าปัญหาที่ร้องเรียนเข้ามาเป็นเรื่องที่เข้าใจผิดหรือข้อมูลไม่พอ แต่หน้าที่ของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ คือ ให้ความรู้ ส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนด้วย ในเวลานั้นเมื่อเขาเดือดร้อนเข้ามาเราก็ให้ข้อมูล ให้ความรู้ไปเลย

เมื่อกล่าวถึงบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยค่อนข้างหลากหลายและละเอียดอ่อน แต่เรามีคำตอบเนื่องจากคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้จัดระบบการอบรมผู้ไกล่เกลี่ยเข้มข้นมาก ให้ความรู้ทางด้านสิทธิมนุษยชน ให้ความรู้ทางด้านการระงับข้อพิพาททางเลือก การจัดการความขัดแย้ง หรือการไกล่เกลี่ย รวมถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยและจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยด้วย เพราะฉะนั้นจึงไม่เป็นห่วงในเรื่องบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ย

๒.๒ สาระสำคัญจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับผู้เข้าร่วมสัมมนาวิชาการ

นางบุญยืน ศิริธรรม อภิปรายว่า เนื่องจากทำงานเป็นนักเคลื่อนไหวและเห็นปัญหาของประชาชนที่ถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนอยู่ตลอด จึงอยากจะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับเวทีสัมมนาแห่งนี้ในสองประเด็น คือ

ประเด็นที่หนึ่ง ปัญหาที่พบ คือ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติถูกออกแบบให้ทำงานเชิงรับ ไม่ได้ทำงานเชิงป้องกัน เพราะแม้ว่าจะมีบุคคลถูกละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างไร แต่ถ้าไม่มีใครมาร้องเรียน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็ไม่สามารถทำอะไรได้ จึงอยากเห็นคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติทำงานเชิงป้องกัน

ประเด็นที่สอง คือ เรามีสิทธิ แต่เราใช้สิทธิไม่ได้จริง เช่น สิทธิชุมชนที่ยอมรับว่าชุมชนมีสิทธิตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ แต่ปัญหาคือสิทธิของชุมชนได้รับการยอมรับ แต่ไม่ได้รับการรับรองตามกฎหมาย ซึ่งมันเป็นหลักพิงหลังของชุมชน โดยส่วนตัวมีประสบการณ์ไม่ดีกับเรื่องการไกล่เกลี่ย เพราะการไกล่เกลี่ยกลายเป็นทำให้ฝ่ายหนึ่งสยบยอมอีกฝ่ายหนึ่ง แล้วปัญหาที่เจออยู่ตลอดคือรัฐไม่เคยยืนอยู่ข้างประชาชนที่เดือดร้อน จึงอยากเห็นการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่เป็นต้นแบบของการไกล่เกลี่ยที่คนเชื่อมั่นว่ามันจะยุติธรรมได้

ผู้เข้าร่วมสัมมนา (ไม่ระบุชื่อ) อภิปรายว่า การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทเมื่อระงับไปแล้วมีหลักประกันอย่างไรไม่ให้เกิดการพิพาทซ้ำอีก แล้วการไกล่เกลี่ยส่วนใหญ่ผู้กระทำเขาอยากไกล่เกลี่ย

เพื่อให้ยุติ แต่ผู้ถูกระทำไม่ยอมไกล่เกลี่ย แต่ด้วยสภาพอย่างที่ท่านพูดว่าใช้ระยะเวลายาวนานมากกว่าจะยุติข้อพิพาท พอยุติเสร็จก็เกิดขึ้นซ้ำอีก

นางสาวนัยนา สุภาพงษ์ อดีตกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่ ๑ อภิปรายว่า ประเด็นที่จะต้องทำให้เกิดความชัดเจน คือ เรื่องของกลุ่มบุคคลที่มีอำนาจน้อย เช่น กลุ่มสตรี , ชาตพันธ์ กล่าวคือ ถ้ามีกลไกการไกล่เกลี่ยจะต้องมีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนว่า เรื่องไกล่เกลี่ยไม่ได้เลยคือเรื่องอะไร เพราะคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติอาจมีบทบาทมากกว่ากฎหมาย หรือศาลด้วยซ้ำไปในบางเรื่อง

กรณีตัวอย่าง เช่น พนักงานทำความสะอาดหญิงถูกคุกคามทางเพศโดยนักการเมืองท้องถิ่น อำนาจที่ต่างกันมากคือความเป็นธรรม ถ้าเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมในเรื่องเดียวกันแต่ต้นทุนต่างกัน เรามองเห็นได้เลยว่า แม้ว่าผู้หญิงคนดังกล่าวมีแรงสู้มาก เดิมทีมีการเสนอให้เงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อให้เรื่องจบลง เพราะว่าเขารู้ว่ามาที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แต่ผู้หญิงคนนี้นั่นยืนยันทันทีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของศาล ในที่สุดศาลวินิจฉัยว่า กรณีดังกล่าวเป็นแค่อาชญากรรม แค่คุกคามทางเพศ และลงโทษน้อย จึงให้รอลงอาญา ผู้หญิงคนดังกล่าวก็จะไม่ได้อะไรเลย ลองคิดว่าหากเขาได้ ๓๐๐,๐๐๐ บาท ไปเขากลับบ้านไป เขาไม่ได้มีความสุขทั้งคู่ เพราะเขาจะกลับไปอยู่ในความสัมพันธ์เชิงอำนาจที่มันไม่เท่ากัน และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่ถูกทำลายเป็นที่เรียบร้อยแล้ว เพราะฉะนั้นจึงคิดว่า ควรกำหนดให้ชัดเจนว่า เรื่องใดที่ไกล่เกลี่ยไม่ได้ นอกจากนี้ ประเด็นที่เรื่องร้องเรียนอยู่ในระหว่างการตรวจสอบของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติแล้ว เรื่องดังกล่าวเป็นประเด็นเดียวกันในศาล ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่มีอำนาจตรวจสอบและเสนอมาตรการการแก้ไขปัญหาการละเมิดสิทธิมนุษยชน มาตรา ๒๒ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ ก็ตาม แต่สิ่งที่นางสุนีย์ ไชยรส กล่าวสำคัญที่สุดว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะทำอะไรไม่ได้เลย ถ้าเครือข่ายภาคประชาชนไม่เข้มแข็ง แต่เรื่องนี้เมื่อศาลบอกรอลงอาญา แต่ประชาชนไม่ยอม ประชาชนเข้าชื้อกันแล้วบอกกับประธานสภาท้องถิ่นนั้นว่า ต้องถอดถอน จะปล่อยให้คนที่มีความผิดแบบนี้ทำงานร่วมกับลูกน้องได้อย่างไร คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจึงควรต้องไปทำงานร่วมกับภาคประชาชนเพื่อที่จะได้มีพลังมากพอที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

ผู้เข้าร่วมสัมมนา (ไม่ระบุชื่อ) อภิปรายว่า ดิฉันเคยอ่านพบข้อมูลว่า ตามกฎหมายของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนมาเลเซียมีบทบัญญัติที่ชัดเจนว่า เรื่องใดที่ไกล่เกลี่ยไม่ได้ ซึ่งเรื่องหนึ่งที่บัญญัติไว้คือ การล่วงละเมิดทางเพศ จะไกล่เกลี่ยไม่ได้ จึงขอฝากให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาด้วย

๒.๓ ผลสรุปจากการสัมมนาโดยวิทยากร

ศาสตราจารย์กิตติคุณวิทิต มันทารณ อภิปรายและแสดงความคิดเห็นภายหลังการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นว่า ขอสรุปการสัมมนาใน ๕ ข้อ ดังนี้

๑. ต้องกำหนดให้ชัดเจนว่าเรื่องใดที่ไกล่เกลี่ยไม่ได้ เช่น ไกล่เกลี่ยไม่ได้ในเรื่องการใช้ความรุนแรงทั้งหลาย กรณีตัวอย่าง คือ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองผู้ถูกระทำด้วยความรุนแรงในครอบครัว พ.ศ. ๒๕๕๐ ซึ่งองค์การสหประชาชาติไม่เห็นด้วยว่าให้เรื่องดังกล่าวไกล่เกลี่ยได้ อีกกรณีที่ไกล่เกลี่ยไม่ได้ คือ การละเมิดสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวกับสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง

๒. ประสบการณ์ด้านการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีมากกว่าสิบปีแล้ว จึงควรให้มีการประเมินบทบาทดังกล่าวด้วยว่าผลของการไกล่เกลี่ยที่ผ่านมาเป็นอย่างไร เกิดความเที่ยงธรรม เพื่อจะได้เรียนรู้จากสิ่งที่เราเป็น ภูมิปัญญาที่มีอยู่แล้วจากสิ่งที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติดำเนินการ

๓. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบบทบาทการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนในแต่ละประเทศ เพราะแต่ละประเทศมีความแตกต่างกัน

๔. คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่ใช่ศาล เพราะตามหลักการปารีส คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็น Quasi-Jurisdiction ดำเนินงานตามอำนาจกึ่งตุลาการ และในแผนการอนาคต คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องเตรียมตัวกระจายอำนาจให้ไปถึงประชาชน ถ้าจะดำเนินการเรื่องไกล่เกลี่ยจะต้องกำหนดหลักเกณฑ์ให้ชัดเจน หากเป็นเรื่องสำคัญจะต้องตรวจสอบและมีการสืบสวนสอบสวนเพื่อนำไปสู่เยียวยา

๕. เมื่อไกล่เกลี่ยสำเร็จแล้วจะบังคับให้เป็นไปตามข้อตกลงอย่างไร รูปแบบก็ไม่เหมือนกันทั่วโลก แต่มีความเห็นว่าจะต้องไม่ต้องขึ้นศาลใหม่ เพราะศาลเรามีมาก แล้วเราก็มีศาลปกครอง

พลเอก เอกชัย ศรีวิลาศ กล่าวว่า จากที่นางสาวนัยนา สุภาพงษ์ ยกกรณีตัวอย่างมา ผมอยากจะฝากความคิดในกรณีดังกล่าวว่า ถ้าหากมีการดำเนินคดีอาญาแล้วรู้ผลสุดท้ายของคดี คดีจบก็ได้แค่รอลงอาญา หากเกิดความเสียหายจ่ายค่าเสียหายจำนวนไม่มาก ดังนั้น หากคู่กรณีจบด้วยทางเลือกอื่นจะจบได้ดีหรือเปล่า ทั้งไม่ต้องไปเสียหายมากยิ่งขึ้นด้วย ผู้เสียหายบางรายถูกกระทำในกระบวนการสอบสวน และในกระบวนการของศาลก็เป็นเรื่องน่าคิดมาก บางครั้งเรื่องแนวคิดของสันติวิธี เรื่องการเจรจา บางครั้งเราจะยึดกฎหมายทั้งหมดไม่ได้ จึงขอฝากว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลปัจจุบัน ได้มีพระบรมราโชวาทว่า “กฎหมายมีไว้สำหรับให้มีความสงบสุขในบ้านเมือง มิใช่มีไว้บังคับประชาชน เพราะถ้าบังคับประชาชนเขาเรียกเผด็จการ” “นักกฎหมายบางทีก็อยู่กับกฎหมายมากเกินไป จนคิดว่ากฎหมายคือความยุติธรรม จริงๆ แล้วกฎหมายกับความยุติธรรมคนละเรื่องกัน กฎหมายเป็นเพียงเครื่องมือที่จะนำไปสู่ความยุติธรรม แต่ไม่ใช่ว่าความยุติธรรมอยู่ในตัวของมัน”

สิ่งสุดท้ายที่อยากฝากไว้ซึ่งเป็นกรณีที่ละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างมาก กรณีชาวบ้านที่โดนหาว่าบุกรุกเข้าไปอยู่ในเขตป่าสงวน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำรัสไว้ว่า “ในป่าสงวนที่ขีดเส้นไว้ว่าเป็นป่าจำแนก แต่ว่าเราขีดเส้นไว้ประชาชนก็มีอยู่ในนั้นแล้ว เราจะเอากฎหมายที่เราขีดเส้นป่าไว้ไปไล่คนที่อยู่ในป่าก่อนเราขีดเส้น ก่อนสงวนได้อย่างไร โดยขีดเส้นบนกระดาษ แต่มีปัญหาเกิดขึ้นประชาชนที่อยู่ในนั้น ก็กลายเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายไป ถ้าดูตามกฎหมายนั้นประชาชนก็ดูเหมือนผิด แต่ถ้าดูตามธรรมชาติก็ผู้ที่ขีดเส้นนั้นเองที่ผิดเพราะว่าบุคคลที่อยู่ในป่าเขาอยู่มาก่อนมีการขีดเส้นเขามีสิทธิอยู่ในความเป็นมนุษย์” กรณีดังกล่าวปรากฏมากมายในสังคม แต่ทำไมไม่มีใครนำเอาพระบรมราโชวาทข้างต้นมาแก้ไขปัญหา

นายโชติช่วง ทัพวงศ์ กล่าวว่า จากความเห็นที่บอกว่า การไกล่เกลี่ย คือ การทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยินยอมอีกฝ่ายหนึ่ง กรณีดังกล่าวถือว่าผิดหลักเกณฑ์ของการไกล่เกลี่ย ไม่ทราบว่ามีผู้ไกล่เกลี่ยท่านนั้นปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างไร ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่มีพฤติกรรม

การไกล่เกลี่ยแบบนี้ เพราะการไกล่เกลี่ยอยู่บนพื้นฐานของการสมัครใจของคู่กรณี เพราะฉะนั้น หากคู่กรณีสมัครใจก็ต้องสมัครใจอยู่จนตลอดช่วงระยะเวลาของการไกล่เกลี่ย แต่ถ้าไม่สมัครใจ แสดงความประสงค์ออกจากกระบวนการ ไม่ต้องไกล่เกลี่ย เป็นแนวทางอย่างหนึ่ง

ประเด็นที่น่าจะเป็นปัญหาหลักคือไกล่เกลี่ยแล้วยุติไป แล้วก็เกิดการกระทำซ้ำซากอีก กล่าวคือ สภาพบังคับไม่มี จึงต้องปรับเปลี่ยนแก้ไขกฎหมายอย่างไร อีกประเด็นหนึ่งเป็นเรื่องของการไกล่เกลี่ยว่าเรื่องใดทำได้ ทำไม่ได้ อันนี้ไม่น่าจะยาก เพราะมีร่างระเบียบคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการไกล่เกลี่ยอยู่ ซึ่งสามารถกำหนดลงไปได้ ว่าเรื่องใดควรหรือไม่ควรนำเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ซึ่งน่าจะมีข้อยกเว้นไว้ว่า ถ้าคู่กรณีสมัครใจก็น่าจะเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้ น่าจะเป็นทางออกได้ดี

ส่วนที่ ๙

การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น “แนวทางในการไกล่เกลี่ย ด้านสิทธิมนุษยชน” โดยคณะกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย

๑. อนุกรรมการด้านการไกล่เกลี่ยที่ร่วมแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

๑. นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์	ประธานอนุกรรมการ
๒. นายชลัท ประเทืองรัตนนา	อนุกรรมการ
๓. นายประดิษฐ์ สุคนธสวัสดิ์	อนุกรรมการ
๔. นายไพฑูรย์ สว่างกมล	อนุกรรมการ
๕. นางสุคนธ์ สินธพานนท์	อนุกรรมการ

๒. สารสำคัญในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ กล่าวว่า มีเครื่องมือด้านสิทธิมนุษยชนอันหนึ่งที่จะต้องใช้อย่างระมัดระวังอย่างที่หลายท่านได้กล่าวไว้ หรือคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติชุดที่หนึ่ง ดังนั้นเมื่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สาม จะนำมาใช้จะต้องระมัดระวัง จึงมีการแต่งตั้งคณะอนุกรรมการเฉพาะด้านเพื่อมาวางหลักเกณฑ์ ระเบียบ วิธีการในการไกล่เกลี่ยด้านสิทธิมนุษยชน เนื่องจากไม่เหมือนกับการไกล่เกลี่ยเรื่องทั่วไป ไม่ใช่การเกลี้ยกล่อม การบังคับ เพื่อให้เรื่องจบไป การไกล่เกลี่ยมีหัวใจอยู่สามข้อ

๑) ความสมัครใจในการเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไม่มีสิทธิที่จะไปบังคับให้บุคคลใดมาไกล่เกลี่ย ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่สมัครใจก็ไม่สามารถไกล่เกลี่ยได้

๒) การสมัครใจยอมรับข้อตกลง ถ้าข้อตกลงที่ออกมาแล้วคู่กรณีฝ่ายใดไม่ยอมรับการไกล่เกลี่ยก็สิ้นสุดลง

๓) การรักษาความลับ ผู้ไกล่เกลี่ยที่เข้าอบรมแล้วจะต้องรักษาความลับของคู่กรณีเรื่องทั้งหมดไม่มีการบันทึกไว้ และกลับเข้าสู่การตรวจสอบตามระบบ

ตามที่หลายท่านได้กังวลเรื่องกรณีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางเพศ หรือเรื่องที่มีความรุนแรงสามารถห้ามไม่ให้ไกล่เกลี่ยได้ เจ้าหน้าที่สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติที่จะทำการไกล่เกลี่ยจะต้องได้รับการอบรมแล้วเท่านั้น เพราะฉะนั้น ด้วยงบประมาณอันจำกัดจึงมอบหมายให้สำนักคุ้มครองสิทธิมนุษยชนดำเนินการคัดสรรฝ่ายเลขานุการคณะกรรมการต่างๆ เพื่อช่วยคณะกรรมการในการไกล่เกลี่ย ซึ่งจะมีหลักเกณฑ์ วิธีการที่ถูกต้อง เพราะไม่อย่างนั้นอาจถูกฟ้องร้องได้

นายสงบ งามวิชัย (ผู้อำนวยการกลุ่มงานคุ้มครอง ๔ สำนักคุ้มครองสิทธิมนุษยชน)
สอบถามความเห็น ๒ ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่หนึ่ง บริษัทสัญชาติไทยที่มีคนไทยไปประกอบกิจการอยู่ต่างประเทศ แล้วไปละเมิดสิทธิมนุษยชนชาวต่างชาติที่ประกอบอาชีพนั้น ซึ่งชาวต่างประเทศร้องมาที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติขอให้มีการตรวจสอบ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสามารถเชิญคู่กรณีไกล่เกลี่ย และอยู่ในอำนาจหน้าที่หรือไม่

ประเด็นที่สอง กรณีเหตุเกิดจากการทำงานของคณะกรรมการ เป็นเรื่องการละเมิดสิทธิทางเพศ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตรวจสอบแล้วพบว่ามีผลกระทบอันเป็นการละเมิดมนุษยชนเกิดขึ้นจึงมีรายงานผลการตรวจสอบ ซึ่งต่อมามีการฟ้องร้องต่อศาล ศาลพิพากษาจำคุกผู้ถูกร้อง และเรื่องอยู่ระหว่างการอุทธรณ์ หากผู้ถูกร้องมีความประสงค์จะไกล่เกลี่ยกับผู้ร้อง และผู้ร้องประสานให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นคนกลางไกล่เกลี่ยจะดำเนินการได้หรือไม่

นางประกายรัตน์ ตันธีรวงศ์ ได้ชี้แจงประเด็นที่หนึ่งว่า คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติได้เสนอแนะเชิงนโยบายต่อคณะรัฐมนตรีแล้ว ซึ่งคณะรัฐมนตรีมีมติให้นำหลักการชี้แนะในเรื่องการทำธุรกิจกับสิทธิมนุษยชนไปใช้สำหรับบริษัทสัญชาติไทยไปประกอบธุรกิจที่ต่างประเทศ ต้องประกอบธุรกิจโดยคำนึงถึงสิทธิมนุษยชน เพราะฉะนั้นหากมีการกระทำละเมิดสิทธิมนุษยชน ต้องมีการแก้ไข และมีหลักการสามเรื่อง คือ หนึ่ง รัฐต้องให้การคุ้มครอง สอง ให้บริษัทเอกชนหรือธุรกิจเคารพสิทธิมนุษยชน และสามคือการเยียวยา เมื่อกล่าวถึงการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติสิ่งหนึ่งที่เป็นคุณประโยชน์มาก คือ ผู้ถูกละเมิดได้รับการเยียวยาอย่างรวดเร็ว และผู้ละเมิดก็จะยุติทันที ถ้าตอบตามหลักการไกล่เกลี่ยก็สามารถ

ทำได้ แต่ถ้าตามหลักคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็ไม่แน่ใจเหมือนกันว่าทำได้หรือไม่ คงต้องไปศึกษาเฉพาะ

สำหรับประเด็นที่สอง เรื่องละเมิดทางเพศที่มีการฟ้องร้องต่อศาลแล้ว คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็ไม่มีอำนาจแล้ว เนื่องจากเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้ว

นายสงบ งามวิชัย เห็นว่า ประเด็นที่สอง ตามพระราชบัญญัติคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๕๒ เมื่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติตรวจสอบและมีรายงานผลการตรวจสอบและมีการนำรายงานไปเป็นพยานหลักฐานฟ้องร้องดำเนินคดี เมื่อคดีอยู่ระหว่างอุทธรณ์ แต่หากคู่กรณีประสงค์จะยอมความกันในระหว่างการไกล่เกลี่ย จะขอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติเป็นตัวกลางในการไกล่เกลี่ยได้หรือไม่

นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ เห็นว่า เมื่อคดีอยู่ในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์ คู่กรณีอาจจะขอศาลอุทธรณ์ดำเนินการไกล่เกลี่ยได้ เพราะกระบวนการไกล่เกลี่ยมีทุกชั้นศาล เมื่อคู่กรณีไม่ประสงค์ไปไกล่เกลี่ยที่ศาล ซึ่งคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติต้องพิจารณาว่าไกล่เกลี่ยได้หรือไม่

คุณสุรัตน์ (ชมรมคุ้มครองผู้บริโภค) สอบถามว่า ในกรณีที่ชาวบ้านมีข้อพิพาทกันไม่ว่าจะเป็นทำร้ายร่างกาย คดีส่วนตัว หรือคดีแพ่ง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีอำนาจหน้าที่ไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ หากจะเรียกคู่พิพาทในชุมชนมาเพื่อใช้ระบบไกล่เกลี่ยว่าทำอย่างไรให้ยินยอมกัน ถ้ายินยอมกันและเรื่องยุติแล้ว แต่หากคู่กรณีอีกฝ่ายเปลี่ยนใจไปแจ้งความกับตำรวจจะมีผลผูกพันหรือไม่ แล้วจะคุ้มครองผู้ไกล่เกลี่ยหรือไม่ อย่างไร

นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ ชี้แจงว่า พระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยในชุมชน ยังไม่มีกฎหมายคุ้มครอง แต่ถ้าผู้ไกล่เกลี่ยทำโดยสุจริตใจ คู่กรณีสมัครใจไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยอย่าไปติดใจ แม้ไกล่เกลี่ยตกลงกันได้แล้ว แต่คู่กรณีเปลี่ยนใจไปดำเนินคดีก็สามารถทำได้ แต่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่บังคับคู่พิพาท ส่วนการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ขอเรียนว่ายังไม่คิดถึงขั้นทำสัญญาประนีประนอม เพียงแค่จัดทำบันทึกข้อตกลง เพื่อให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจัดทำรายงานเท่านั้น

นายชลัท ประเทืองรัตน อธิบายเพิ่มเติมว่า หากผู้ไกล่เกลี่ยมีเจตนาอันดีทำหน้าที่เป็นจิตอาสาในการไกล่เกลี่ย แม้ตามกฎหมายจะไม่มีบัญญัติไว้ในการคุ้มครอง แต่โดยหลักการก็สามารถให้การคุ้มครองได้ว่า การไกล่เกลี่ยเป็นความลับ เมื่อการไกล่เกลี่ยเป็นความลับก็ไม่สามารถเอามาอ้างในชั้นศาลได้ก็จะสามารถคุ้มครองตัวผู้ไกล่เกลี่ยได้ในชั้นศาล

คุณรัชนิ (ผู้ประนีประนอมศาลนนทบุรี) สอบถามว่า เมื่อดูร่างระเบียบการไกล่เกลี่ยและประมวลจริยธรรมแล้ว จะเสนอแนะได้หรือไม่

นางประกายรัตน์ ตันธีรวงศ์ ชี้แจงว่า สามารถเสนอข้อคิดเห็นได้ ร่างระเบียบและประมวลจริยธรรมไม่ต่างจากของศาลยุติธรรม

นางสุนันท์ ลินธพานนท์ ได้แจ้งว่า บุคคลใดที่มีประสบการณ์จากการไกล่เกลี่ย แม้จะไม่ได้เห็นร่างระเบียบการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ แต่หากมีข้อเสนอแนะสามารถกระทำได้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

นางอริฐาน (ผู้ประนีประนอมศาลนนทบุรี) สอบถามว่า กรณีที่บริษัทคนไทยไปมีข้อพิพาทในต่างแดน แล้วก็ร้องขอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติช่วยเหลือตามที่ทราบมา การติดตามก็แล้วแต่กฎหมายของประเทศนั้น ๆ ว่าคดีต่าง ๆ สามารถทำข้ามแดนได้หรือไม่ ถ้าทำไม่ได้เราก็ไม่มีสิทธิที่จะไปประนีประนอมกับเขาเลย คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะช่วยเหลือเมื่อมีผู้ร้องใช้หรือไม่

นางประกายรัตน์ ตันธีรวงศ์ กล่าวว่า ในประเด็นแรกอาจจะยังมีข้อสงสัยที่คู่กรณีมาเมืองไทย เพื่อขอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติไกล่เกลี่ย แต่บริษัทเป็นของไทยอยู่แล้วจะมาขอให้ไกล่เกลี่ยได้หรือไม่ ในประเด็นนี้ ไม่ตรงกับการข้ามแดนไปละเมิดสิทธิเพราะไม่ได้ไปตัดสิน หรือพิสูจน์อะไรเลย เพราะมันจะกลายเป็นสิทธินอกอาณาเขต แต่การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการทางเลือก ถ้าคู่กรณีเลือกที่จะมาหาคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติก็น่าคิด ไม่กล้าตอบว่าได้หรือไม่ เพราะต้องนำไปปรึกษาร่วมกันกับคณะกรรมการทั้งหมด

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติมีบทบาทเด่นอีกอันหนึ่งคือการตรวจสอบ คุ้มครองปกป้องไม่ให้ประชาชนถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน บทบาทในการปกป้องคุ้มครองคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะทำได้ก็คือ หนึ่งไปตรวจสอบ แม้ไม่มีการร้องเรียน แต่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพิจารณาเห็นแล้วควรเห็นสมควรให้มีการตรวจสอบ (หยิบยก) ก็สามารถทำได้ และเมื่อศึกษาแล้วก็ทำเป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ผู้เข้าร่วมสัมมนา (ไม่ระบุชื่อ) เห็นว่า กรณีความรุนแรงต่อเด็กและสตรี ไม่ควรให้มีการไกล่เกลี่ย แต่หากว่าการไกล่เกลี่ยนั้นทำให้ผู้กระทำเข้าใจและรู้ว่าเป็นความผิด อย่างนี้ควรไกล่เกลี่ยหรือไม่ อย่างไร แต่เมื่อฟังจากวิทยากรแล้วเห็นว่าไม่ควรมีการไกล่เกลี่ยเลย

นางนัยนา สุภาพิณ อดีตกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่หนึ่ง เห็นว่า เราจะต้องมองบทเรียนการไกล่เกลี่ยที่อยู่ในกลไกปกติ ซึ่งหลายท่านที่อยู่ในชุมชนที่บอกว่าเป็นจิตอาสา มาไกล่เกลี่ยในหลายระดับ แต่ว่าคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะต้องเป็นกลไกที่มากกว่ากลไกไกล่เกลี่ยโดยปกติ และต้องตอบโจทย์ที่การไกล่เกลี่ยทั่วไปที่ทำได้ ตัวอย่างเช่น การคุกคามทางเพศที่เกิดขึ้นในเชิงความสัมพันธ์เชิงอำนาจ กรณีนักการเมืองท้องถิ่นที่มีอำนาจในระดับบริหาร กระทำกับบุคคลที่มีอำนาจน้อยกว่า คือแม่บ้าน แต่ผู้ถูกกระทำได้ไปแจ้งความดำเนินคดี แม้ว่าเรื่องดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมแล้ว เขาก็ไม่มีที่พึ่ง จึงมาที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เพราะต้องพบแรงเสียดทาน กังวล เรื่องความเป็นกลาง คู่พิพาท มีต้นทุนไม่เท่ากัน ผู้ถูกกระทำจึงมาที่คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ซึ่งกลไกปกติทำไม่ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าเป็นผู้หญิงทั่วไปก็ควรรับเงินจำนวน ๓๐๐,๐๐๐ บาท ไปแล้วเพื่อให้ถอนคดีออกจากศาล แต่ผู้ถูกกระทำรู้ว่าหากรับเงินดังกล่าวไปแล้วกลับไปทำงานจะเกิดอะไร รวมทั้งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ แต่ผู้ถูกกระทำยืนยันที่จะดำเนินคดี ซึ่งหวังว่าเมื่อศาลตัดสินแล้วสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลจะนำคำพิพากษาของศาลไปดำเนินการในเรื่องถอดถอน เพราะถ้าปล่อยให้มีการสอบสวนทางวินัยก็อาจจะไม่มีใครกล้าทำ เพราะฉะนั้นเสียงของประชาชนจะต้องทำงานร่วมกันกับคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ อนุกรรมการต่าง ๆ จึงต้องให้ความสำคัญกับเครือข่ายภาคประชาชน ไม่อย่างนั้นกระบวนการที่ทำให้เกิดการเป็นธรรมก็จะไม่เกิดขึ้นจริง คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะต้องขับเคลื่อนให้ปัญหาการคุกคามทางเพศนั้นหยุดลง หรือน้อยลงที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพราะฉะนั้นเรื่องของการคุกคามทางเพศมันไม่ใช่เรื่องของคนแค่สองคน แต่เป็นเรื่องของคนในสังคมที่จะยอมให้มันเกิดขึ้นไม่ได้ คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะต้องขับเคลื่อนหรือป้องกันไม่ให้เกิดกรณีแบบนี้อีก จะต้องมีการป้องกัน และต้องทำให้เห็นว่ากลไกมันแตกต่างกับกลไกอย่างอื่นและเป็นเรื่องที่ไม่ควรนำมาไกล่เกลี่ย

นางประกายรัตน์ ตันธีรวงศ์ เห็นว่า ประเด็นในเรื่องทางเพศเป็นเรื่องละเอียดอ่อน ซึ่งกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์กำลังร่างประมวลจริยธรรม แต่ที่จริงแล้วมีระเบียบราชการของคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน เรื่อง การลงโทษทางวินัยต่อผู้คุกคามทางเพศต่อผู้น้อย หรือในระดับเดียวกัน เรื่องนี้ถึงแม้ศาลตัดสินแล้ว แต่คนนั้นเองก็ถูกลงโทษ ซึ่งจะสมัครการเมืองใหม่ก็ไม่สามารถทำได้ แต่ถ้าจะสร้างกระแสให้สังคมตระหนักก็จะเป็นอีกเรื่องหนึ่ง ซึ่งขอเรียนว่า ท่านใดสนใจเราเปิดเวทีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติพบประชาชนทั้ง ๔ ภาค ภาคเหนือและภาคตะวันออกเฉียงเหนือประสบความสำเร็จมาก ทุกท่านเข้าใจว่าเป็นงานเชิงรุกของคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติในเชิงป้องกัน ส่วนเรื่องเพศ ถ้าเป็นข้อกังวลของสังคมมาก ในร่างระเบียบก็อาจจะเป็นข้อยกเว้นได้ ซึ่งหัวใจอยู่ที่การแก้ไขและป้องกันไม่ให้เกิดซ้ำอีกได้

ผู้เข้าร่วมสัมมนา (ไม่ระบุชื่อ) ได้กล่าวว่า กรณีนี้ถึงแม้จะมีคำพิพากษาเป็นที่เรียบร้อยแล้ว แต่สังคมก็ต้องมีการลงโทษต่อโดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้บริหารท้องถิ่นก็ใช้ระเบียบข้าราชการโดยอนุโลมทำการลงโทษได้ ถ้าไปรอให้ศาลลงคะแนนเสียงว่าน่าจะออกหรือไม่คงไม่เกิดประโยชน์เท่าใด ต้องใช้อำนาจทางกฎหมายในระเบียบข้อบังคับแก่ผู้ที่มีพฤติกรรมแบบนี้ ผมเชื่อมั่นว่าในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ชุดที่สามจะติดตามเรื่องนี้

ผู้เข้าร่วมสัมมนา (ไม่ระบุชื่อ) กล่าวว่า จากการศึกษาเรื่องสิทธิมนุษยชนได้ทำภารกิจกรรมในโรงเรียน ปรากฏว่าผลของการทำกิจกรรมได้แบบเดียวกับที่คิดไว้คือ เรื่องสิทธิมนุษยชนและเรื่องการรักษาสิ่งแวดล้อม และเห็นว่านักเรียนต้องการให้มีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ผู้เข้าร่วมสัมมนา (ไม่ระบุชื่อ) ได้สอบถามว่า ผู้ให้คำปรึกษาของชุมชนต้องผ่านการอบรม คือ เป็นที่ปรึกษาของศูนย์ยุติธรรมชุมชนของกระทรวงมหาดไทย ได้พยายามให้ชุมชนได้รู้กฎหมายเบื้องต้น โดยเฉพาะคดีเรื่องเพศ เนื่องจากสมัยนี้มีสื่อออนไลน์ที่เข้าถึงได้ง่าย ต้องการให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติร่างกฎหมายคุ้มครองสิทธิทางด้านเทคโนโลยี (IT) เพื่อควบคุมมิให้มีการเผยแพร่ ต้องการให้มีการคุ้มครองสิทธิสตรีทางด้านออนไลน์ด้วย

ผู้เข้าร่วมสัมมนา (ไม่ระบุชื่อ) ได้สอบถามว่า กรณีที่มีข้อพิพาทระหว่างประชาชนกับรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจมีกติการองรับว่าสามารถไกล่เกลี่ยกันได้หรือไม่ เช่นจะฟ้องไล่ที่ ทำให้ชาวบ้านไม่มีที่อยู่ เป็นประเด็นเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนหรือไม่ ส่วนกรณีเรื่องการศึกษาเด็กที่ยากจนก็อยู่โรงเรียนที่ยากจน การอบรมของครูก็มีหลายระดับ แต่เด็กที่มีระดับการเรียนที่ไม่ดี คือครูก็เหมือนลงโทษหนัก มีการบังคับให้ผู้ปกครองมาลงชื่อแล้วลาออกไป ถามว่ามันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนของเด็กหรือไม่ เด็กถึงแม้เขาเรียนไม่เก่งก็ไม่สิทธิให้เขาลาออกไป มีอะไรที่จะเยียวยาเขาหรือไม่ น่าจะมีสถาบันรองรับช่วยเหลือเด็กเหล่านี้แทนการผลักภาระไปยังโรงเรียนอื่น การศึกษาจะเอาแต่ระดับการเรียนที่ดีอย่างเดียวไม่ช่วยเหลือเด็กด้อยโอกาสหรือเรียนไม่เก่ง หรืออยู่ในสังคมที่ไม่ดี ต้องช่วยเหลือให้เขาได้รับสิ่งแวดล้อมที่ดีขึ้น และให้เด็กที่ไม่ได้กลายเป็นเด็กดีได้แทนการบังคับให้ลาออกและเป็นภาระของชุมชน

นางประกายรัตน์ ต้นธีรวงศ์ ได้ชี้แจงว่า กรณีที่หนึ่งโดนรัฐไล่ที่ดิน นั้น คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติจะทำการไต่สวนได้หรือไม่ ประการแรกต้องพิจารณาว่าที่ดินนั้นเป็นที่ดินอย่างไร เป็นที่ดินสาธารณะหรือไม่ แต่สิ่งหนึ่งเราอาจจะไม่ใช่ระบบไต่สวนแต่จะใช้ระบบคุ้มครอง อาจจะเชิญมาหารือแล้วหาที่อยู่ให้ใหม่ ถ้าจะต้องเอาไปใช้เอาไปใช้อย่างไร แล้วประชาชนจะอยู่ตรงไหน

นางสุคนธ์ สินธพานนท์ ชี้แจงว่า ปกติแล้วนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการไม่ให้โรงเรียนที่จะให้เด็กออกนอกกระบวนจนกระทั่งจบการศึกษา อันนี้โรงเรียนทำไม่ได้อยู่แล้ว ซึ่งไปบังคับผู้ปกครองที่ไม่ถูกต้อง ก็สามารถที่จะยื่นเรื่องไปที่กระทรวงศึกษาธิการได้

ส่วนที่ ๑๐

การประเมินผลการจัดสัมมนาวิชาการ

“สังคมไทยกับการสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน
(Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส”

ในวันที่ ๓ มิถุนายน ๒๕๕๙ ณ โรงแรมเซ็นทราศูนย์ราชการและคอนเวนชันเซ็นเตอร์

ตามที่คณะกรรมการด้านการไกล่เกลี่ย ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ ได้จัดโครงการสัมมนาวิชาการ เรื่อง “สังคมไทยกับการสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส” ขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่และสร้างองค์ความรู้ ด้านหลักการและกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนตามหลักการปารีส และหลักกฎหมาย ด้านสิทธิมนุษยชน รวมทั้งสร้างความตระหนักรู้ในสำคัญของการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนในสังคมไทย ซึ่งมีผู้เข้าร่วมโครงการสัมมนาวิชาการ จำนวนรวม ๒๐๘ คน นั้น จากการประเมินผลการจัดสัมมนาที่ได้รับจากการตอบแบบสอบถาม มีดังนี้

ตอนที่ ๑ ข้อมูลทั่วไปของผู้เข้าร่วมสัมมนา

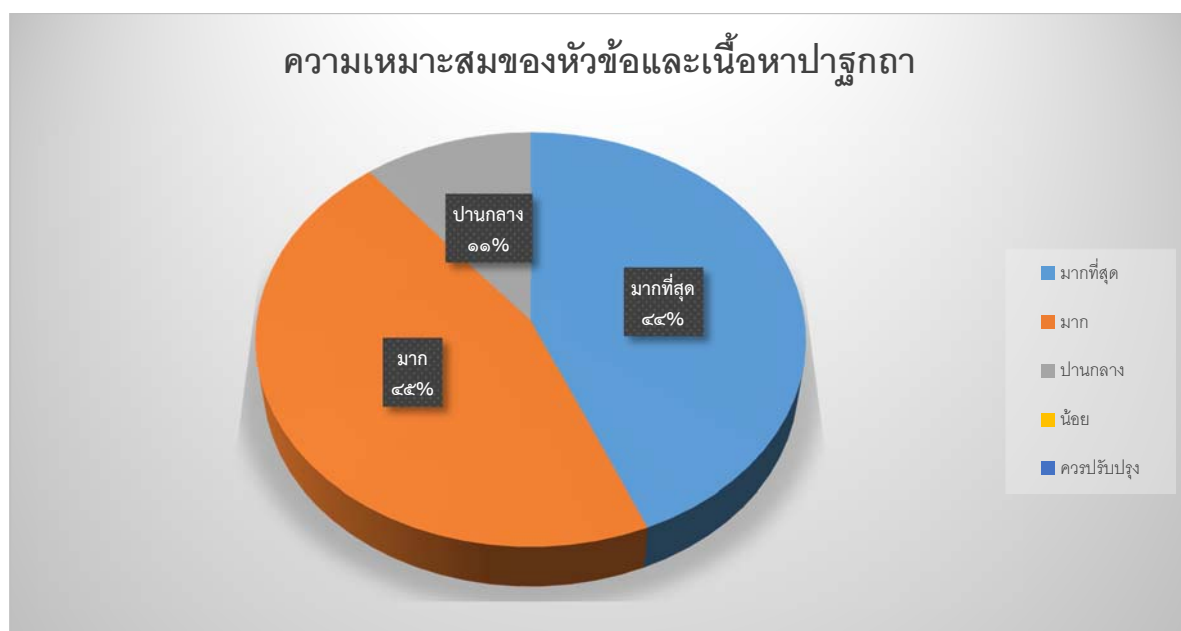
ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้รับแจกแบบสอบถามมีจำนวนทั้งสิ้น ๒๐๐ คน มีผู้ส่งแบบสอบถามคืนจำนวน ๑๑๐ คน แบ่งเป็นเพศชาย ๓๘ คน เพศหญิง ๗๒ คน กลุ่มอายุตั้งแต่ ๕๑ – ๖๐ ปี มีจำนวนมากที่สุด ๓๕ คน ระดับการศึกษาปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีจำนวนมากที่สุดคือ ๕๐ คน รองลงมาคือระดับสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน ๓๕ คน และสามารถจำแนกประเภทของกลุ่มเป้าหมายได้ดังนี้ บุคลากรสำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ มีจำนวน ๓๒ คน รองลงมาคือ ภาคประชาสังคม/NGOs มีจำนวน ๓๕ คน ส่วนราชการอื่น ๆ มีจำนวน ๑๗ คน ภาคเอกชน มีจำนวน ๕ คน และภาคการศึกษา มีจำนวน ๔ คน

ตอนที่ ๒ ความพึงพอใจต่อการปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน”

๒.๑ ความเหมาะสมของผู้แสดงปาฐกถา ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด จำนวน ๕๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓ รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙ ระดับปานกลาง จำนวน ๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๗ ระดับน้อยจำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑ และควรปรับปรุง ไม่มี

๒.๒ ความเหมาะสมของหัวข้อและเนื้อหาในการปาฐกถา ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดจำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕ รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔ ระดับปานกลาง จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑ ระดับน้อยและควรปรับปรุง ไม่มี

๒.๓ การปฐกถาทำให้ได้รับความรู้และมีความเข้าใจ ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความพึงพอใจในระดับมาก จำนวน ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๙ รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙ ระดับปานกลาง จำนวน ๑๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๒ ระดับน้อยและควรปรับปรุง ไม่มี

๒.๔ การปฐกถาทำให้สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับในครั้งนีไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความพึงพอใจในระดับมากจำนวน ๕๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒ รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑ ระดับปานกลาง จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖ ระดับน้อยจำนวน ๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๑ และควรปรับปรุง ไม่มี

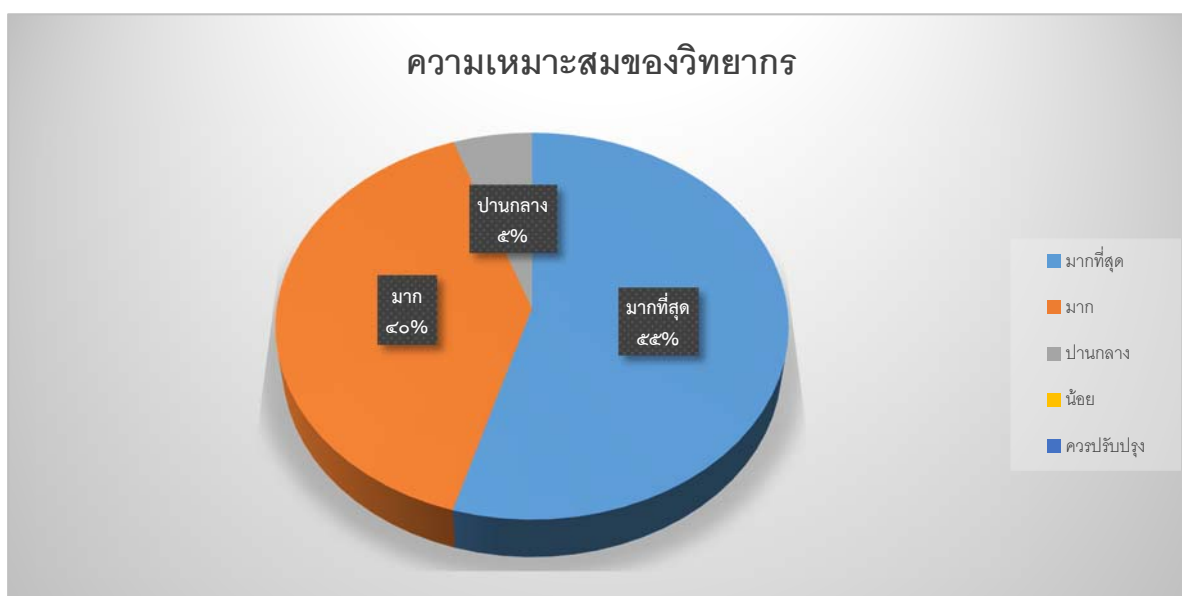

๒.๕ เนื้อหาการปาฐกถามีประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหความขัดแย้งในสังคมไทย ผู้เข้าร่วมสัมมนา มีความพึงพอใจในระดับ**มาก**จำนวน ๕๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๕ รองลงมาอยู่ในระดับ**มากที่สุด** จำนวน ๔๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๑ ระดับ**ปานกลาง** จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔ ระดับน้อยและควรปรับปรุง ไม่มี

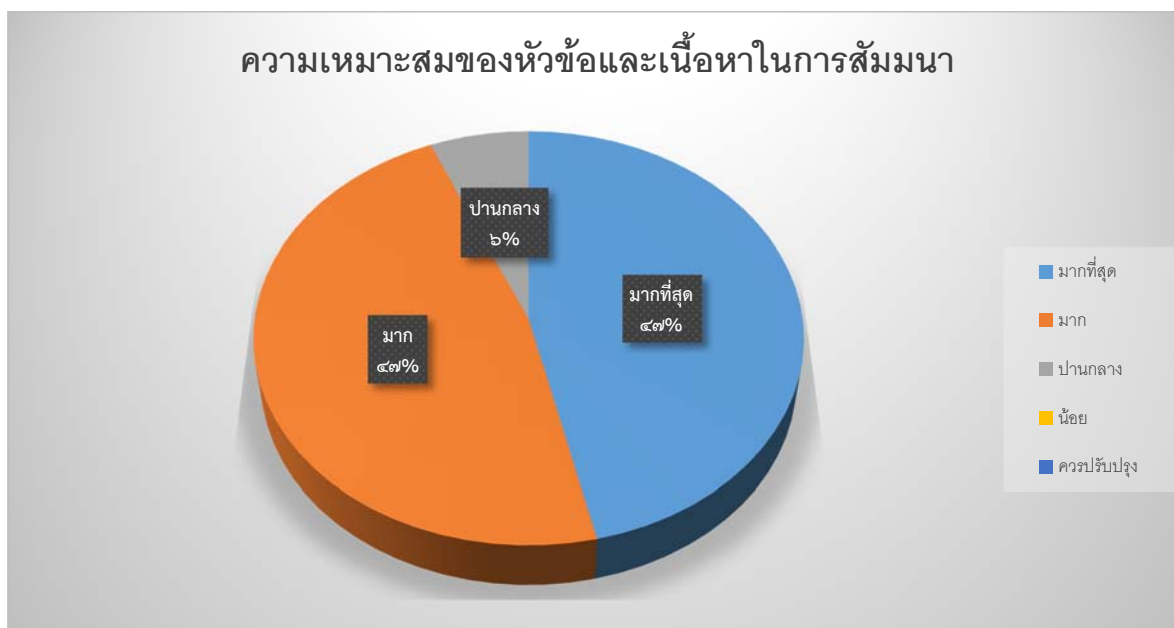

ตอนที่ ๓ ความพึงพอใจต่อการสัมมนาวิชาการ เรื่อง “การสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส

๓.๑ ความเหมาะสมของวิทยากร ผู้เข้าร่วมสัมมนา มีความพึงพอใจในระดับมากที่สุด จำนวน ๖๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๕ รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน ๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๐ ระดับปานกลาง จำนวน ๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕ ระดับน้อยและควรปรับปรุง ไม่มี

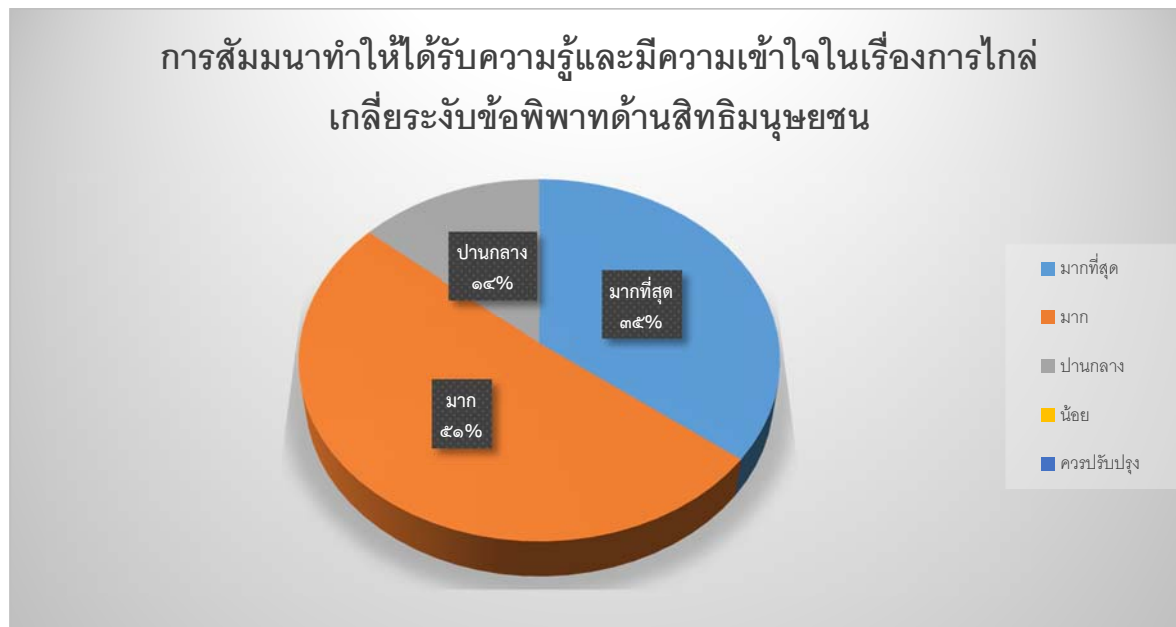
๓.๒ ความเหมาะสมของหัวข้อและเนื้อหาในการสัมมนา ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดจำนวน ๕๑ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗ รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน ๕๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๗ ระดับปานกลาง จำนวน ๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๖ ระดับน้อยและควรปรับปรุงไม่มี

๓.๓ ความเข้าใจต่อบทบาทและหน้าที่ด้านการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดจำนวน ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๒ รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๓๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๑ ระดับปานกลาง จำนวน ๒๐ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๖ ระดับน้อยจำนวน ๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑ และควรปรับปรุงไม่มี

๓.๔ การสัมมนาทำให้ได้รับความรู้และมีความเข้าใจในเรื่องการไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความพึงพอใจในระดับมากจำนวน ๕๖ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๑ รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๓๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๕ ระดับปานกลาง จำนวน ๑๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๔ ระดับน้อยและควรปรับปรุง ไม่มี

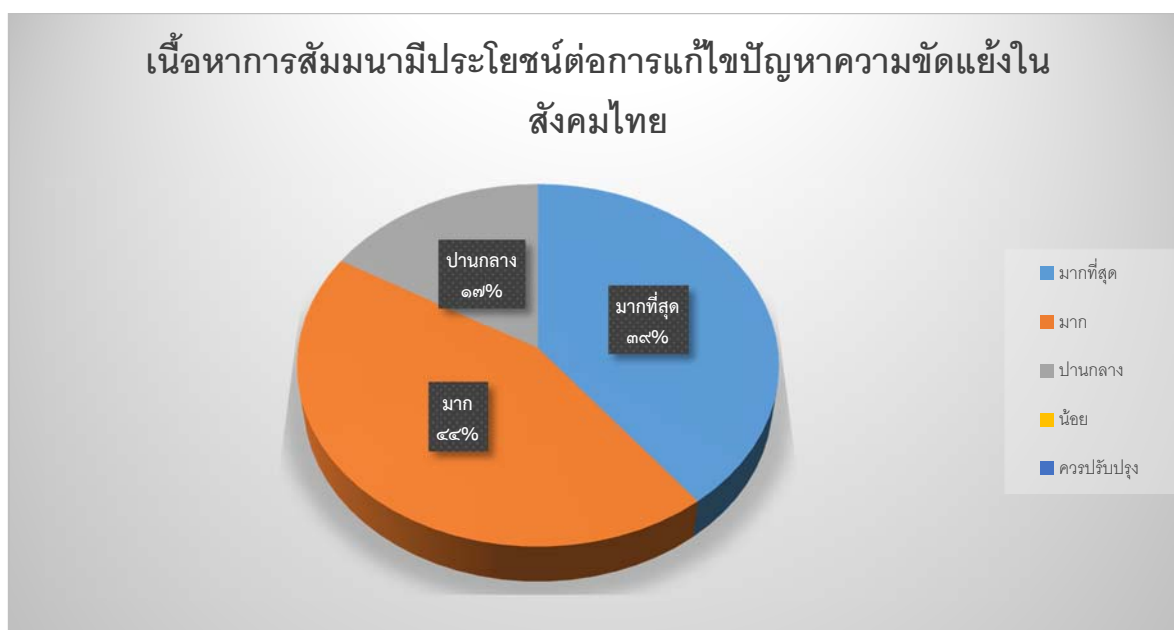
๓.๕ การบรรยายของวิทยากรตรงประเด็น เข้าใจง่าย และเป็นประโยชน์ ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความพึงพอใจในระดับมากที่สุดจำนวน ๕๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๘ รองลงมาอยู่ในระดับมาก จำนวน ๔๔ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙ ระดับปานกลาง จำนวน ๑๒ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๓ ระดับน้อยและควรปรับปรุง ไม่มี

๓.๖ การสัมมนาทำให้สามารถนำความรู้และทักษะที่ได้รับในครั้งนีไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานได้ ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความพึงพอใจในระดับมาก จำนวน ๕๕ คน คิดเป็นร้อยละ ๕๓ รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๓๗ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๖ ระดับปานกลาง จำนวน ๑๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๑ ระดับน้อย และควรปรับปรุง ไม่มี

๓.๗ เนื้อหาการสัมมนามีประโยชน์ต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในสังคมไทย ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความพึงพอใจในระดับมาก จำนวน ๔๘ คน คิดเป็นร้อยละ ๔๔ รองลงมาอยู่ในระดับมากที่สุด จำนวน ๔๓ คน คิดเป็นร้อยละ ๓๙ ระดับปานกลาง จำนวน ๑๙ คน คิดเป็นร้อยละ ๑๗ ระดับน้อยและควรปรับปรุง ไม่มี

ตอนที่ ๔ ผู้เข้าร่วมสัมมนาแสดงความเห็นต่อเรื่อง การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน ว่าสามารถจัดการความขัดแย้งและลดความรุนแรงในการละเมิดสิทธิมนุษยชนได้หรือไม่ อย่างไร

ความคิดเห็น	ข้อเสนอแนะ
ได้ / ได้ในระดับหนึ่ง	- เนื่องจาก กระบวนการไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการสร้างความเข้าใจโดยการเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้เจรจาผ่านคนกลาง ซึ่งเป็นผู้ที่ต้องการยุติปัญหาระหว่างคู่กรณีอย่างยุติธรรม และถูกต้องตามหลักสิทธิมนุษยชน - จะต้องแบ่งกลุ่มของความขัดแย้งให้ดีขึ้นก่อนที่จะนำกระบวนการต่างๆ เข้ามาดำเนินการ Conflict Resolution Commission - หากคู่พิพาทสมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาท และไม่มีกฎหมายห้ามไว้ - เพราะมีคนกลางซึ่งเป็นคนที่มิได้เข้าใจพูด ทำให้ทั้งสองฝ่ายใจเย็นลง และเข้าใจเหตุผล ช่วยลดความขัดแย้งให้น้อยลง หรืออาจจะทำให้ตกลงกันได้ และยุติความกันเืองในที่สุด - เพราะมีคนกลางซึ่งเป็นคนมีเหตุผล ช่วยลดความขัดแย้งให้น้อยลง และทำให้ตกลงกันได้ - โดยนำผู้ที่คู่กรณีเคารพนับถือ และพยายามทั้งสองฝ่ายมาพูดคุยไกล่เกลี่ยชี้แนะ หรือแนะนำในข้อพิพาทในกรณีต่างๆอย่างสันติ รับฟังซึ่งกันและกัน ให้เกียรติกัน ใช้เหตุผลเข้ามาพูดคุยกัน เพื่อหาข้อยุติไม่เกิดความรุนแรง และเป็นธรรมทั้งสองฝ่าย และยอมความกันได้ - โดยเฉพาะความเชื่อมั่นในตัวเอง (สังคมไทย) มีการประยุกต์ใช้ความเคารพในบุคคลในครอบครัว และคนอื่นๆที่เป็นญาติกัน และอุปนิสัยเอื้ออาทรห่วงใยตามหลักพุทธศาสนาที่ควรซ่อม ไม่ใช่สร้าง เพื่อนมนุษย์เกิดแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งหมดทั้งสิ้น - เพราะการไกล่เกลี่ยจะยุติความรุนแรงได้ทั้งสองฝ่าย และยุติความขัดแย้งระหว่างคน ชุมชน หรือประเทศ เพื่อความสงบสุขทั้งสองฝ่ายแต่ผู้ไกล่เกลี่ย ต้องพิจารณาจากหลักฐานด้วยความเที่ยงธรรม - สามารถจัดการความขัดแย้ง และลดความรุนแรงได้ดีมาก เพราะไม่มีฝ่ายใดเป็นผู้แพ้ แต่ชนะด้วยกันทั้งคู่ และเกิดจากความสมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย และพอใจข้อตกลงทั้งสองฝ่าย - ลดความรุนแรงได้อย่างมาก เพราะจะเกิดความพึงพอใจในเบื้องต้น แต่จะให้เกิดความยั่งยืนคงต้องร่วมร่วกับหลายฝ่ายของประเทศโดยการรณรงค์การอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างแบ่งปัน - สามารถจัดการความขัดแย้ง ลดความรุนแรง หากผู้ทำหน้าที่เข้าใจบทบาทด้วยคุณสมบัติของนักไกล่เกลี่ยได้ดีเพียงใด อึดทนหรือไม่ มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ที่มั่นคง จริงใจ จริงจัง เมตตา เป็นธรรม - เป็นการช่วยลดความรุนแรงได้มาก และเป็นการช่วยเหลือในเรื่องสิทธิของประชาชนได้มากขึ้น - การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทสามารถจัดการความขัดแย้งและลดความรุนแรงในการละเมิดสิทธิได้อย่างแน่นอน เนื่องจากสังคมไทยยังไม่ค่อยเข้าใจ และใช้สิทธิในทางที่ผิด ทำให้เกิดความขัดแย้งและละเมิดแต่สามารถมาไกล่เกลี่ยชี้แจงกัน จะได้เข้าใจสิทธิแต่ละฝ่ายได้ถูกต้อง - ต้องใช้เวลา และความพร้อมของกสม. และกฎหมายรองรับ

	- หากดูจากความเหมาะสมของแต่ละเรื่องไป ผู้มีความขัดแย้งฝ่ายแรกสามารถเข้ามาร้องเรียนได้อย่างเป็นธรรม - เพราะการไกล่เกลี่ยจะนำไปสู่ความผ่อนคลายในข้อพิพาทต่างๆที่เกิดขึ้น แต่ไม่ควรไกล่เกลี่ยกรณีที่ไม่เหมาะสม - การไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชนสามารถลดความรุนแรงได้ - ทำให้ลดความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นมากลดลงรวมถึงทำให้การละเมิดสิทธิมนุษยชนลดลง โดยมีกฎหมายรองรับ - ต้องปราศจากอคติจริงๆ มีความเป็นกลาง และรับฟังอย่างจริงจัง ไม่ควรไกล่เกลี่ยในความรุนแรงต่อสตรีและเด็ก - เพื่อเป็นการลดคดี และลดความรุนแรงในบางเรื่องได้ บางเรื่องไม่สามารถไกล่เกลี่ย เช่น ปัญหาครอบครัว ปัญหาด้านการเมือง - การลดความขัดแย้งหรือไม่ อยู่ที่ความจริงใจและการปฏิบัติที่เหมาะสมกับกรณีนั้นๆ - ทำให้ตระหนักรู้อย่างถ่องแท้ในด้านสิทธิมนุษยชนของทุกคนให้ได้รับการคุ้มครองจากการถูกละเมิดสิทธิมนุษยชน ให้เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เข้าใจบริบทของการอยู่ร่วมกันในชุมชนในสังคม
ได้บางกรณี/ ได้บ้าง /ได้ในระดับหนึ่ง	- ต้องมีบุคลากรเพียงพอ และกฎหมายรองรับครบถ้วน - เนื่องจากเป็นการแก้ไขปัญหที่ปลายเหตุ - แต่การไกล่เกลี่ยเป็นปลายเหตุ ควรมีมาตรการ กฎ ระเบียบป้องกันเบื้องต้น - แต่ต้องเรียนรู้ขั้นตอนการปฏิบัติ และยุทธวิธีการไกล่เกลี่ย และต้องเป็นธรรมโดยใช้หลักคุณธรรม เมตตาธรรมด้วย - แล้วแต่ความยากง่ายและความรุนแรงของกรณี สำคัญอยู่ที่การสมัครใจยินยอม และการเจรจาที่ราบรื่น และสามารถปฏิบัติตามข้อตกลงได้ - การไกล่เกลี่ยเป็นวิธีระงับความขัดแย้งที่ดี แต่ประเด็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนเป็นประเด็นอ่อนไหว ต้องพิจารณาอย่างรอบคอบว่าเรื่องใดควร หรือไม่ควรใช้วิธีการไกล่เกลี่ย
ไม่น่าจะได้	- เพราะคำว่าสิทธิมนุษยชนมันดูยิ่งใหญ่และกว้างมาก ทุกคนอ้างสิทธิของความเป็นมนุษย์ แต่ลืมให้ตระหนักในหน้าที่ที่ควรกระทำ เมื่อมีอะไรทุกคนก็อ้างสิทธิมนุษยชน แต่หน้าที่พลเมืองที่ดีในระบอบประชาธิปไตยท่านรู้หรือไม่ ทุกคนมุ่งเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน แต่ไม่ทำหน้าที่ของพลเมืองที่ดี สิทธิต้องคู่กับหน้าที่ ปลูกฝังคู่กันไปข้อพิพาทต่างๆก็แทบจะไม่เกิด เพราะทุกคนรู้สิทธิและหน้าที่

ตอนที่ ๕ ความเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ

ลำดับที่	ประเด็น	ข้อเสนอแนะ
๑	ความคิดเห็นต่อเรื่องการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชน	- กสม. ควรแนะนำให้เด็ก เยาวชนทำตนตามวัฒนธรรมไทย ปลุกจิตสำนึกความเป็นไทย - ควรมีการป้องกันการละเมิด โดยสร้างกลไกที่เป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันในสังคม - ต้องเปลี่ยนวิธีการทำงานให้ทำงานเชิงลึก และรุกกว่านี้ รวมถึงมีการแสดงความชัดเจนและทำงานเคียงข้างประชาชนมากกว่านี้ - ประเทศไทยเรามีสิทธิ แต่สิทธิใช้ไม่ได้จริง ประเทศไทยรัฐธรรมนูญฉบับเดียว แต่ใช้ได้ไม่เหมือนกัน - อยากให้กฎหมายเข้มงวดมากขึ้นกับผู้มีอิทธิพล และเรือนจำต่างๆ ที่เกิดการซ้อมผู้ต้องหาโดยการไม่ไถ่เกลี้ยเสียก่อน - กสม. ใช้เครื่องมือการไถ่เกลี้ยเป็นทางเลือกหนึ่งโดยพิจารณาจากหลักปารีส ดังนั้น จึงมีนวัตกรรมอื่นอีกที่ได้รับจากการศึกษาวัฒนธรรมที่สืบทอดจากสังคมสงบสุข ไม่ใช่สังคมหลังสงครามโลกครั้งที่ ๑ และ ๒ เพราะฉะนั้นการทำให้ความเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขาเป็นตัวอย่างจากผู้นำชุมชนที่สงบสุข และตัวอย่างผู้ประสบความสำเร็จโดยใช้อิทธิบาทสี่ ในสังคมสงบสุข ควรจะได้รับการกระจายในระบบสื่อสาร ประเทศไทยควรเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับแบบที่ท่านอาจารย์ประเวศ วสีกล่าวถึง คือด้วยอาการอันอ่อนน้อม ไม่ใช่ผู้รับด้วยอาการอ่อนน้อมตามกฎหมายบรรทัดฐานประชาชาติทุกประการ
๒	การบริหารจัดการบนเวที	- ผู้ดำเนินรายการแนะนำประวัติวิทยากรยาวเกินไป ซึ่งทำให้เวลาในการแสดงความคิดเห็นของวิทยากรน้อย - ประวัติวิทยากรควรมีการทำเป็นเอกสารแจกมากกว่าที่จะให้ผู้ดำเนินรายการแนะนำ - ควรประชาสัมพันธ์เรื่องนี้ให้มาก - อยากให้มีการประชาสัมพันธ์การทำงานของ กสม. ให้ชุมชนมากกว่านี้ บางชุมชนไม่รู้จักหน่วยงานและสิทธิมนุษยชนเท่าไร - อยากให้มีการจัดสัมมนาอีก

		- ต้องการให้ท่านทุกท่านสัมนนาวิชาการ แล้วพบจบ ๑ ท่านควรจะถามท่านที่ฟังท่าน ว่าเข้าใจ และจะเจอเจอเรื่องใดที่ท่านพูดบรรยายมา พบเหตุการณ์ใด สลับกันพูด มิฉะนั้นเมื่อนั่งฟัง แต่นั่งเล่นเกม เล่นไลน์ กลับบ้างคุยบ้าง มีแต่ท่านมาพูดๆ ให้กันฟัง ๕ คน ดิฉันเรียนจบแค่ ป.๓ แต่ต้องการอยากเรียนรู้ก็แสนรำคาญมากๆ เพราะเล่นไลน์ไปก็สะกิดดิฉันดูด้วย จึงอยากให้ท่านพูดจบ ๑ ท่านก็หันมาสอบถามให้คนฟังไม่ง่วง หรือเล่นโทรศัพท์กันเพลินๆ - ควรให้รู้ทั้งสิทธิมนุษยชน และหน้าที่ของมนุษยชน
๓	ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาโครงการในอนาคต	- ควรมีการจัดการสัมนนา เผยแพร่ในเรื่องสิทธิมนุษยชน ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แก่ประชาชนทั่วไป ประชาชนพลเมืองส่วนใหญ่ยังไม่เข้าใจเรื่องสิทธิมนุษยชน - ควรจัดสัมนนาในห้องประชุมธรรมดา เพราะการเข้าออกลำบากทางเดินคับแคบ ถ้าเป็นแบบที่นั่งโรงหนังแบบนี้ - อยากจะให้มีการอบรมให้ความรู้ด้านการไกล่เกลี่ยให้ภาคประชาชน เพื่อที่จะได้นำไปใช้ในชีวิตจริงได้ - กสม.เป็นต้นเรื่องในการรณรงค์ร่วมกับหน่วยงานภาคประชาสังคมทำเป้าในเรื่องที่อาจารย์ประเวศ วสี นำเสนอเรื่อง “การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของทุกคนอย่างเท่าเทียม” เน้นย้ำข้อความที่ว่า “กสม.เป็นกลไกส่งเสริมความมีจิตใจสูงของสังคม และขอให้เผยแพร่ความรู้เรื่องสิทธิเชิงลึก อาทิการบรรยายให้ความรู้ในสถาบันการศึกษาต่างๆด้วย อยากให้มีการรณรงค์การตั้งครุฑไม้พร้อมในวัยรุ่น เผยแพร่ความรู้ในการบรรยายให้ความรู้ถ้ามีการนำความรู้เรื่องสิทธิโดยเฉพาะสิทธิทางเพศ น่าจะเป็นช่องทางที่จะทำให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้อย่างชัดเจนมากขึ้น - ควรจัดทำหลักการไกล่เกลี่ยให้ชัดเจนตามหลักสากล ปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัด - อยากเข้ารับสัมนนาอย่างต่อเนื่อง หน้าต่างแปด๘ ลำแสงของอาจารย์วิทิตเข้าใจดีมากค่ะ - มีเวลาน้อยไปหน่อยเนื้อหาดีมากน่าติดตาม ฟังแล้วไม่เบื่ออยากให้มีการจัดการสัมนนาแบบนี้อีก

๔	ข้อเสนอแนะในการทำงาน	- อบรมเป็น work shop ติดเข้มให้กับอาสาสมัคร และมีการสอบกับหน่วยงานที่เราจะช่วยเหลือ ประชาชน และผู้ที่เดือนร้อน และติดตามปัญหาจนสิ้นสุด หรือมี call center ที่ประชาชนจะได้รับการปรึกษาหารือ - การจัดการ กสม. ออกไปพบประชาชนนั้นถูกต้องและเหมาะสมค่ะ - ได้รู้และเข้าใจมากขึ้น การสัมมนาโครงการนี้ดีมาก อยากให้มีการจัดแบบต่อเนื่อง มีประโยชน์จะได้นำความรู้ความเข้าใจไปทำงานได้อย่างถูกต้อง - การไกล่เกลี่ยควรมีความโปร่งใส ไม่มีการแบ่งแยกชนชั้น แต่ในสังคมปัจจุบันมันไม่ใช่ พอเจออุปสรรคกับผู้มีอิทธิพลก็เกิดการเกรงกลัวทำให้การไกล่เกลี่ยที่เกิดขึ้นไม่ได้รับความเป็นธรรม - อาจจะต้องอาศัยคนกลางในแต่ละกรณี เพื่อเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการไกล่เกลี่ย นอกเหนือจากวิทยากรกล่าวแต่บางเรื่องใช้การไกล่เกลี่ยไม่ได้ เช่นการละเมิดทางเพศ ความรุนแรงในครอบครัว - หัวข้อดี การอธิบายเข้าใจดี แต่ประชาชนเข้าไม่ถึงหน่วยงานที่มีอยู่ - อยากให้มีจุด หรือหน่วยงานย่อยรับเรื่องราวร้องทุกข์ไปเข้าสู่กระบวนการให้ความช่วยเหลือ ประชาชนอย่างง่ายกว่านี้ - ต้องทบทวนบทบาท เข้าใจ เข้าถึง คัดสรรบุคลากรทำหน้าที่ได้ดีมีคุณภาพอย่างจริงจัง เหมาะสม เผยแพร่ประชาสัมพันธ์เข้าถึงประชาชนทั่วถึงอย่างเข้าใจ - การออกไปหาข้อเท็จจริงภายนอก เหมาะสมมากค่ะ
---	----------------------	--

หมายเหตุ ตอนที่ ๔ และตอนที่ ๕ เป็นการรวบรวมความคิดเห็นของแบบสอบถามฉบับที่มีการเขียนแสดงความคิดเห็นเท่านั้น

ส่วนที่ ๑๑

ภาคผนวก

๑. เอกสารประกอบการปาฐกถาพิเศษ เรื่อง “สันติวิธีกับสิทธิมนุษยชน” โดย ศาสตราจารย์เกียรติคุณนายแพทย์ ประเวศ วะสี

๒. ข่าวดังประชาสัมพันธ์โครงการสัมมนาวิชาการ

๓. แบบประเมินโครงการสัมมนา “สังคมไทยกับการสร้างกลไกการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทด้านสิทธิมนุษยชน (Human Rights Conciliation) ตามหลักการปารีส”